

Praktijk juridisch onderzoek

**De Gevolmachtigde Agent die via dienstverrichting de activiteiten uitbreidt
naar andere landen binnen de EU/EER**

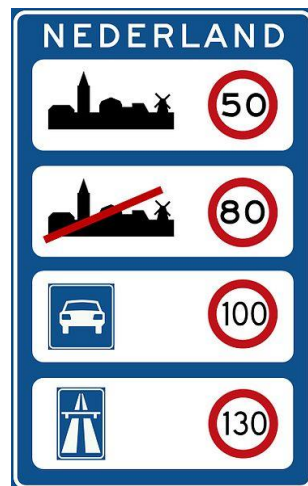
In opdracht van:

Master Bedrijfsrecht
Hogeschool NCOI
September 2019
G.M. Dijkstra

Praktijk juridisch onderzoek

De Gevolmachtigde Agent die via dienstverrichting de activiteiten uitbreidt naar andere landen binnen de EU/EER

Naam: G.M. Dijkstra

Studentnummer: 4618134

Datum: 17-09-2019

Opleidingsinstituut:

Opleiding:

Scriptiebegeleider:

Vertrouwelijk:

Toestemming scriptiebank:

Aantal woorden:

Hogeschool NCOI

Master Bedrijfsrecht

W.K. Lem

Nee

Ja

14993

Beste lezer,

Met trots presenteer ik de uitwerking van het praktijk juridisch onderzoek naar de mogelijke juridische implicaties voor de gevolmachtigde agent die diensten gaat verrichten naar andere landen van de EU/EER.

Graag stel ik mij aan u voor. Mijn naam is Gerrit Dijkstra. Ik ben 50 jaar en woon in Bolsward, samen met mijn partner en onze zoon. In mijn vrije tijd geniet ik van toertochten op de racefiets en het bezoeken van cabaretvoorstellingen. Daarnaast zet ik mij op maatschappelijk vlak in als bestuurslid van de Hendrick Nannes & Catrijn Epes stichting. Deze stichting, voortgekomen uit een in het jaar 1511 opgesteld testament, heeft als doel het financieel ondersteunen van culturele, sociale of maatschappelijke activiteiten in de stad Bolsward.

In het dagelijks leven ben ik werkzaam in de verzekeringssector, bij de gevolmachtigde agent One Underwriting BV te Amsterdam in de functie van Specialist Quality & Risk control. One is een 100% dochteronderneming van Aon Groep Nederland BV. Aon adviseert particuliere en zakelijke klanten op het gebied van risicomangement en verzekeringen en bemiddelt bij de totstandkoming van verzekeringen. Daarnaast worden relaties begeleid bij het indienen van verzoeken tot schadevergoeding na een schadegebeurtenis.

Deze eindschiptie is het sluitstuk van de zeer boeiende Masteropleiding Bedrijfsrecht, waarbij het thuisfront zich in de achterliggende periode nogal eens heeft moeten schikken naar mijn strakke studieplanning, heeft meegedeeld en waarmee ik tussentijdse resultaten heb mogen vieren. Heel veel dank voor alle steun en begrip.

Daarnaast wil ik Carmen Hartendorf en Martin Koekkoek bedanken voor de inspirerende dagen ter voorbereiding op het uitvoeren van een praktijk juridisch onderzoek. Ook wil ik mijn scriptiebegeleider, Wouter Lem, bedanken voor het fungeren als waardevol klankbord bij de opzet en uitwerking van deze eindschiptie. Daarnaast ben ik de vakgenoten die bereid zijn geweest mee te werken aan het onderzoek van de praktijk zeer erkentelijk. Tenslotte wil ik Aon en mijn direct leidinggevenden, Adri van Leeuwen en Nancy Carels-Koorn, bedanken voor de tijd en middelen die beschikbaar zijn gesteld om het onderzoeksplan uit te kunnen voeren.

Bolsward, september 2019

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AFM	Autoriteit Financiële Markten
AV	Algemene vergadering van aandeelhouders
BV	Besloten Vennootschap
BW	Burgerlijk Wetboek
BBW	Belgisch Burgerlijk Wetboek
Bgfo	Besluit gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft
Bmfo	Besluit markttoegang financiële ondernemingen Wft
DNB	De Nederlandse Bank
EG	Europese Gemeenschap
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority
EU	Europese Unie
EER	Europese Economische Ruimte
FSMA	Financial Services and Markets Authority
GA	Gevolmachtigde Agent
HvJ EU	Hof van Justitie Europese Unie
HVV	Haags Vertegenwoordigingsverdrag
IDD	Insurance Distribution Directive
IPR	Internationaal Privaatrecht
MvT	Memorie van Toelichting
NVGA	Nederlandse Vereniging van Gevolmachtigde Assurantiebedrijven
OESO	Organisatie voor Economische samenwerking en Ontwikkeling
Vred.	Vrederechter (België)
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
WER	Wetboek van Economisch Recht (België)
Wft	Wet op het Financieel Toezicht
WKV	Weens Koopverdrag
W.Verz.	Wet van 4 april 2014 op de verzekeringen (België)

Voorwoord	3
Lijst met gebruikte afkortingen	4
Samenvatting	7
1. Inleiding	8
1.1 Algemene introductie.....	8
1.2 Aanleiding onderzoek.....	9
1.3 Probleembeschrijving en onderzoeksonderwerp	9
1.3.1 Het handelingsprobleem	9
1.3.2 Opdracht tot onderzoek	11
1.4 Centrale vraag, deelvragen en doelstelling	13
1.5 leeswijzer	14
2. Verantwoording van bronnen en methoden.....	15
2.1 Algemeen.....	15
2.2 Methode onderzoek van het recht.....	15
2.3 Verantwoording van bronnen voor het onderzoek van het recht.....	15
2.4 Methode onderzoek van de praktijk	16
2.5 Verantwoording bronnen voor onderzoek van de praktijk	16
3. Onderzoek van het recht.....	17
3.1 Werking van de interne verzekeringsmarkt	17
3.1.1 Inleiding.....	17
3.1.2 De GA en markttoetreding	17
3.1.3 De verzekeraar en markttoetreding	18
3.1.4 Tussenconclusie deelvraag 1.a.....	19
3.2 Dienstverrichting	19
3.2.1 Inleiding.....	19
3.2.2 Dienstverrichting vanuit de Wft.....	20
3.2.3 Dienstverrichting vanuit andere wetgeving.....	21
3.2.4 Reikwijdte begrip dienstverrichting	22
3.2.5 Tussenconclusie deelvraag 1.b.....	23
3.2.6 Dienstverrichting naar België.....	23
3.2.7 Tussenconclusie deelvraag 1.c.....	25
3.3 Contractenrecht.....	25
3.3.1 Contractenrecht algemeen.....	25
3.3.2 Rechtsverhouding GA – volmachtgever	26
3.3.3 Rechtsverhouding GA – Verzekeringsagent in België.....	29
3.3.4 Tussenconclusie deelvraag 1.d.....	35

3.3.5 Rechtsverhouding GA – Verzekeringnemer/verzekerde	36
3.3.6 Tussenconclusie deelvraag 1.e	38
3.4 Risicobeheersing en bestuurdersaansprakelijkheid	39
3.4.1 Inleiding	39
3.4.2 Internationaal vennootschapsrecht	39
3.4.3 Bestuurdersaansprakelijkheid	40
3.4.4 Risicoanalyse en persoonlijke aansprakelijkheid	41
3.4.5 Tussenconclusie deelvraag 2	41
4. Onderzoek van de praktijk	42
4.1 Inleiding	42
4.2 Verslag per deelvraag	42
4.2.1 Markttoetreding[Deelvraag 1]	42
4.2.2 Bewustzijn[Deelvraag 2]	42
4.2.3 Praktijkervaringen[Deelvraag 3]	43
5. Conclusies en aanbevelingen	44
5.1 Conclusie	44
5.2 Aanbevelingen.....	45
6. Reflectie.....	46
Literatuurlijst.....	47
Parlementaire stukken.....	50
Jurisprudentielijst.....	52
Bijlagen	53
Bijlage I FSMA Bepalingen van Algemeen belang - Bemiddelaar	53
Bijlage II FSMA bepalingen van algemeen belang - Verzekeraar	55
Bijlage III Interviewvragen GA	57
Bijlage IV Interviewvragen verzekeraar	58
Bijlage V Aannemen schijnmandaat.....	59
Bijlage VI Interviews praktijkonderzoek	60

Vanuit een vestiging in Nederland de verzekeringsmarkt van een EU/EER lidstaat betreden lijkt eenvoudig. De IDD streeft, net als vele andere EU-richtlijnen, een interne markt na zonder wettelijke belemmeringen. Grensoverschrijdend zakendoen lijkt echter eerder voort te komen uit de internationalisering van de samenleving dan uit de richtlijnen. De gevolmachtigde agent (GA) in de financiële sector krijgt te maken met lokale wetgeving van de lidstaat waar activiteiten worden ontplooid. Dat heeft mogelijk invloed op de rechtspositie. De NVGA erkent de internationalisering, waaruit de opdracht om de invloed van Nederlands en Belgisch Burgerlijk- en Financieel Toezichtrecht te onderzoeken is ontstaan. Dit rapport brengt de rechtsgevolgen van dienstverrichting naar België in kaart en kan als leidraad fungeren voor het onderzoeken van markttoetreding naar andere lidstaten, nadat eerst is onderzocht wat onder de door de Wft gereguleerde vorm van dienstverrichting moet worden verstaan. Dit begrip is niet helder waardoor de GA markttoetredingsregels schendt. Dit kan handhavingsmaatregelen, zoals hoge boetes of intrekking van de vergunning, tot gevolg hebben.

De wijze waarop de GA de dienstverrichting naar België inricht leidt tot nieuwe of andere rechtsverhoudingen. Naast de verhouding met de volmachtgever komen specifieke rechtsgevolgen van samenwerking met lokale verzekeringstussenpersonen en het rechtstreeks aanbieden van verzekeringen aan bod. Hieruit blijkt dat de verleende volmacht, anders dan in Nederland, een overeenkomst van lastgeving is, die invloed heeft op de omvang van de aansprakelijkheid van de GA bij overtreding van de vertegenwoordigingsbevoegdheid. Verder is, in tegenstelling tot in Nederland, de Handelsagentuurrichtlijn van toepassing op samenwerking met verzekeringsagenten.

In de branche is vaak wel aandacht voor de inrichting van de polisvoorwaarden van verzekeringsproducten om te voldoen aan lokale vereisten van een ander land. Toch leidt het onderzoek tot de conclusie dat het de GA wordt aanbevolen om ook oog te hebben voor de risico's rondom de eigen bedrijfsvoering en die van de persoon van de bestuurder. De invloed van wetgeving uit andere landen op de rechtspositie van de GA, maar ook misverstanden over wat onder dienstverrichting moet worden verstaan, vragen om het uitvoeren van een risicoanalyse en risicomanagementbeleid. Dit als onderdeel van de door de NVGA beoogde gecertificeerde zekerheid, maar zeker ook in relatie tot de verplichtingen van de bestuurder ten opzichte van de vennootschap.

1. INLEIDING

1.1 ALGEMENE INTRODUCTIE

Dit onderzoek heeft betrekking op de in Nederland gevestigde GA in de financiële verzekeringssector. De GA wordt in art. 1.1 Wft¹ omschreven als “degene die optreedt als gevolmachtigde agent”. Een meer inhoudelijke beschrijving van de GA wordt verkregen vanuit art. 3:60 BW, die volmacht beschrijft als “de bevoegdheid die een volmachtgever verleent aan een ander, de gevolmachtigde, om in zijn naam rechtshandelingen te verrichten”. De aard en de omvang van de te verlenen volmacht wordt aan de betrokken partijen overgelaten en wordt door volmachtgever en de GA vastgelegd in een doorlopende volmachtovereenkomst. Kernactiviteiten betreffen het accepteren van verzekeringen en het behandelen van schadeclaims.² In de bedrijfskolom positioneert de GA zich tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer, vaak via samenwerking met een bemiddelaar in verzekeringen.

Praktijksituatie (1):

De kern van de bedrijfsactiviteiten van de GA:

De bemiddelaar dient namens een klant bij de GA een aanvraag voor een verzekering in. De GA beoordeelt deze verzekeringsaanvraag en geeft bij akkoord een polis af. Vervolgens administreert, beheert en actualiseert de GA de verzekering. Ook worden ingediende schadeclaims behandeld.

De GA doet dit in naam en voor rekening van die verzekeraar. Daarom informeert de GA ieder kwartaal de verzekeraar over nieuw afgesloten verzekeringen en mutaties in reeds afgesloten verzekeringen namens de betreffende verzekeraar. Ook vindt dan financiële afwikkeling plaats van door de GA geïnde of terugbetaalde verzekeringspremies en betaalde of verhaalde schade uitkeringen.

In Nederland kan de GA in verschillende gedaanten actief zijn, variërend van een onderneming met enkele medewerkers tot omvangrijke organisaties met soms één of meer specialisten.

Een GA heeft over het algemeen volmachten van meerdere verzekeraars,³ waarmee het zich richting de verzekeringsmarkt kan onderscheiden van individuele verzekeraars. Dat onderscheid uit zich in het beschikbare aanbod verzekeringsproducten en de mogelijkheid tot het realiseren van verzekeringscapaciteit door verzekeraars gezamenlijk op een te verzekeren risico te betrekken, in jargon bekend als poolvorming. Voor verzekeraars is de positie van de GA in de verzekeringsmarkt interessant omdat delen van de verzekeringsmarkt kunnen worden betreden waarop men anders minder eenvoudig zou kunnen deelnemen.

¹ Wet van 28 september 2006, houdende regels met betrekking tot de financiële markten en het toezicht daarop (Wet op het Financieel Toezicht)

² Zie ter illustratie verder praktijksituatie (1) in kader

³ De NVGA stelt als lidmaatschaps eis dat een GA over volmachten van minimaal 2 verzekeraars moet beschikken

Met ongeveer 270⁴ volmachtbedrijven in Nederland wordt een prominente plaats ingenomen in de schadeverzekeringsmarkt. Volgens de NVGA wordt in Nederland ruim 25 procent van de totale omzet aan schadeverzekeringspremies⁵ via de gevolmachtigde agenten beheerd.⁶

1.2 AANLEIDING ONDERZOEK

Gelet op de steeds verdergaande internationalisering, het vervagen van grenzen en de vrije interne markt die de IDD⁷ beoogt staat het verder uitbreiden van activiteiten binnen de EU/EER via dienstverrichting, zonder lokale vestiging, bij meerdere GA's op de agenda. De NVGA, de branchevereniging voor de sector, behartigt de belangen van GA's in het algemeen en van haar leden in het bijzonder.

In 2018 heeft de NVGA een Position Paper 'Fundament voor een duurzame toekomst'⁸ opgesteld. Hierin wordt onderkend dat het verzekeringslandschap de komende jaren fundamenteel zal veranderen en worden thema's beschreven die de komende jaren de koers gaan bepalen. Het thema 'Gecertificeerde zekerheid' behandelt daarin de risicobeheersing en governance van de GA, die ook toegepast moet worden op het onderwerp dienstverrichting binnen de EU/EER als waarborg voor uitbestede werkzaamheden door verzekeraars.

Internationaal zakendoen leidt tot andere risico's en onzekere factoren.⁹ Van de GA wordt als ondernemer, ter waarborging van de bedrijfscontinuïteit van het bedrijf, maar ook vanuit het BW voortvloeiende vereiste van goed ondernemingsbestuur als bestuurder,¹⁰ verwacht goed overzicht te verkrijgen welke invloed wet- en regelgeving heeft op de grensoverschrijdende werkzaamheden. Onzorgvuldigheid op dit vlak kan leiden tot persoonlijke bestuurdersaansprakelijkheid.

1.3 PROBLEEMBESCHRIJVING EN ONDERZOEKSONDERWERP

1.3.1 HET HANDELINGSPROBLEEM

1.3.1.1 Algemeen

De GA die het werkgebied via dienstverrichting wil uitbreiden naar andere landen in de EU/EER dient haar bestaande of nieuw te verwerven volmachtgevers te overtuigen van het feit dat het voorgenomen businessmodel ook voor hen interessant kan zijn. De komst van de IDD suggereert dat de weg voor de GA geplaveid is om soepel de interne markt te kunnen betreden.

Vanuit bestudering van rechtswetenschappelijke literatuur ontstaat een beeld dat de internationale rechtsverhouding voor de GA door veel meer wetten en regels wordt vormgegeven. De wijze waarop de dienstverrichting wordt vormgegeven kan leiden tot meer of andere rechtsverhoudingen. Hierbij kunnen

⁴ www.verzekeraars.nl/media/5682/position-paper-volmachten-2018-verbond-van-verzekeraars.pdf, geraadpleegd 6 april 2019

⁵ De marktpremie schadeverzekeringen bedroeg in 2017 ruim € 12,5 miljard. Bron: Centrum voor Verzekeringstatistiek, Financieel jaarverslag voor de verzekeringsbranche 2017, juni 2018

⁶ <https://nvga.org/over-de-nvga>, geraadpleegd 08 december 2018

⁷ Richtlijn (EU) 2016/97

⁸ <https://nvga.org/wp-content/uploads/2018/04/nvga-position-paper-2018.pdf>, geraadpleegd 8 december 2018

⁹ Jethu-Ramsoedh & Hendrickx, 2015, p. 275

¹⁰ *Kamerstukken II 1983/84 16 530*, nr. 12, p. 17

rechtvraagstukken naar voren komen op het gebied van het ondernemingsrecht, financieel toezicht, contractenrecht, insolventierecht en het fiscaal recht. Daarnaast is onduidelijk welke bepalingen uit de Wft van toepassing zijn op de GA.¹¹ De GA is vertegenwoordiger van de verzekeraar, maar volgens de wetgever bemiddelaar. De Wft beoordeelt dienstverrichting voor beide hoedanigheden verschillend.

Praktijksituatie (2):

Dienstverrichtingssituaties?

Ook zonder dat de GA zich doelbewust op een buitenlandse markt begeeft is mogelijk sprake van grensoverschrijdende dienstverrichtingsactiviteiten in het kader van de Wft. Enkele voorbeelden:

De GA ontvangt via de bemiddelaar in verzekeringen een aanvraag voor de verzekering van een vakantiewoning in België welke eigendom is van een in Nederland woonachtige klant.

De GA accepteert een aanvraag pleziervaartuijverzekering voor een permanent in Nederland gelegen pleziervaartuij die eigendom is van een klant die haar domicilie heeft in Duitsland.

De GA kan zich daarom niet alleen op de IDD en de vertaalslag daarvan in de Wft focussen om compliant te zijn en de gevolgen voor de rechtspositie goed in te schatten. Veel voorkomende rechtsverhoudingen in relatie tot dienstverrichting zijn die tussen de GA en de volmachtgever, de GA en een samenwerkingspartner en de GA die rechtstreeks verzekeringen aanbiedt richting eindklanten. Deze rechtsverhoudingen kunnen leiden tot internationale overeenkomsten.¹² De hierop van toepassing zijnde wet- en regelgeving verschilt mogelijk per land. Tenslotte wordt gesignaleerd dat de juridische begrippen, zoals vertegenwoordiging en volmacht, niet in ieder land dezelfde reikwijdte kennen.¹³

Praktijksituaties (3):

Betreden van de Belgische verzekeringsmarkt:

- De GA gaat een samenwerkingsovereenkomst aan met een in België gevestigde bemiddelaar in verzekeringen om groei van de geadmistreerde verzekeringsportefeuille te bewerkstelligen. Op grond van deze overeenkomst kan deze bemiddelaar de door de GA aangeboden verzekeringen aanbieden aan haar klanten in België. Op de rechtsverhouding met de bemiddelaar is Belgisch recht van toepassing (zie paragraaf 1.3.2.3).
- De GA ontwikkelt een website gericht op particuliere klanten in België die daar online en zonder tussenkomst van een bemiddelaar in verzekeringen een verzekering kunnen afsluiten voor een in België gelegen woonhuis of inboedel. Op de rechtsverhouding met de particuliere klant is Belgisch recht van toepassing (zie paragraaf 1.3.2.3).

¹¹ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 343

¹² Zie ter illustratie enkele voorbeelden in praktijksituaties (3) in kader

¹³ Asser/Kramer & Verhagen, *10-III*, 2015, p. 91

1.3.1.2 Contractuele rechtspositie

Het Nederlandse contractenrecht heeft vanuit geldende jurisprudentie als uitgangspunt de vrijheid om de inhoud van een overeenkomst vorm te geven.¹⁴ Ook in internationale rechtskeuzeverdragen is deze contactvrijheid het uitgangspunt. Dit geeft bij de overeenkomst betrokken partijen de mogelijkheid een keuze te maken voor het van toepassing zijnde recht of de bevoegde rechter in een geschil, ongeacht of er sprake is van een nationale of internationale overeenkomst.

Indien contractspartijen in verschillende lidstaten gevestigd zijn kent ieder van de partijen een eigen nationaal recht, dat niet tegelijkertijd van toepassing kan zijn op de tussen beiden gesloten overeenkomst.¹⁵ Op deze overeenkomst wordt het van toepassing zijnde recht, indien door betrokken partijen geen rechtskeuze is gemaakt of de overeengekomen rechtskeuze ongeldig wordt verklaard, bepaald door internationale verdragen zoals ROME I¹⁶ of het HVV¹⁷. Voor het vaststellen van de bevoegde rechter, de forumkeuze, kan de Brussel I-bis¹⁸ verordening een rol spelen.

Zowel Nederland als België beschikken over een nationaal IPR, dat nationale rechtsregels voor internationale situaties geeft als het recht van dat betreffende land van toepassing is. Soms gaan specifieke dwingendrechtelijke regels van een land voor ten opzichte van verdragsregels of verordeningen. Zo stelt art. 10:125 BW als Nederlands recht van toepassing is het HVV buiten werking voor de vertegenwoordiging op het gebied van verzekeringen.

1.3.2 OPDRACHT TOT ONDERZOEK

1.3.2.1 Opdracht

Het bestuur van de NVGA onderkent dat een besluit tot uitbreiding van activiteiten van de GA naar andere lidstaten via dienstverrichting gevolgen kan hebben voor de juridische positie van haar leden. Het onderzoeken van mogelijke juridische implicaties van een dergelijk besluit kan daarom zeer waardevol zijn. Het onderwerp sluit goed aan bij de door het NCOI Onderzoeksinstituut voor de Master Bedrijfsrecht gedefinieerde onderzoekslijn 'De internationalisering van bedrijven'.

Het bestuur van de NVGA wil antwoord op de vraag welke markttoetredingsaspecten er spelen en welke buitenlandse wet- en regelgeving invloed heeft op de contractuele rechtspositie van de in Nederland gevestigde GA die diensten gaat verrichten naar andere landen van de EU/EER.

Het onderzoek moet leiden tot een advies om de onderkende markttoetredingsaspecten en juridische risico's op contractueel gebied te kunnen beheersen. De rapportage van dit onderzoek dient zodanig te zijn ingericht dat een GA het als leidraad kan gebruiken bij de voorbereidingen rondom dienstverrichtingsactiviteiten.

¹⁴ Hijma e.a., 2016, p. 13

¹⁵ Asser/Vonken e.a., *10-I*, 2018, p. 2

¹⁶ Verordening (EG) 593/2008

¹⁷ HVV, Convention on the law applicable to agency, Verdrag van 14 maart 1978. Voor Nederland is het verdrag in werking getreden op 1 oktober 1992

¹⁸ Verordening (EU) 1215/2012

1.3.2.2 Kader algemeen

De focus van het onderzoek ligt op activiteiten van de in Nederland gevestigde GA in relatie tot het via dienstverrichting naar België afsluiten van schadeverzekeringen¹⁹. De vennootschap van de GA, alsmede de bijbehorende bestuursverantwoordelijkheid die het bestuur van de vennootschap heeft, is het uitgangspunt. Mogelijke consequenties op het gebied van arbeidsrecht en fiscaal recht komen, gelet op de gegeven kaders met betrekking tot de omvang van de eindschiptie, slechts summier aan bod. Het onderzoek richt zich niet op de consequenties voor de inhoud van de verzekeringsovereenkomst zelf, daaruit voortvloeiende contractuele rechtsgevolgen of hiermee verbonden fiscale heffingen²⁰. Tenslotte blijven het insolventierecht en de mogelijke rechtsgevolgen vanuit verbintenissen anders dan uit overeenkomst, bijvoorbeeld door een onrechtmatige daad, buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

1.3.2.3 Kader rechtskeuze

Het behandelen van de mogelijkheden rondom en gevolgen van een wel of niet gemaakte rechtskeuze kan een onderzoek op zich zijn. Voor dit onderzoek kan een gerechtvaardigd vertrekpunt voor het van toepassing zijnde recht op de in paragraaf 1.3.1.1 genoemde rechtsverhoudingen worden gekozen, gebaseerd op een aantal hierna uitgewerkte richtsnoeren.

Bij het verstrekken van een volmacht in Nederland legt art. 4:79 lid 1 Wft dwingend een rechtskeuze voor Nederlands recht op, ook voor buitenlandse verzekeraars die een Nederlandse GA een volmacht verstrekken.²¹ Voor overeenkomsten met samenwerkingspartners zal art. 4 lid 3 ROME I het recht van het land waarmee een kennelijk nauwere band bestaat aanwijzen.²² In art. 6 ROME I wordt specifiek voor overeenkomsten met consumenten gesteld dat rechtskeuze mogelijk is, maar dat de consument ondanks de rechtskeuze alle dwingendrechtelijke bepalingen van het land van de gewoonlijke verblijfplaats kan blijven inroepen.²³ Indien geen rechtskeuze is gemaakt wijst art. 6 ROME I het recht van het land waar de consument gewoonlijk zijn verblijfplaats heeft aan. Bij niet consumenten zal de nauwere band over het algemeen ook naar het recht van het land van de klant leiden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een arrest de Hoge Raad²⁴ in een zaak rondom een beroepsfout door een in Nederland gevestigde tussenpersoon die adviesdiensten aan een zakelijke klant had verricht met betrekking tot een risico dat in Groot-Brittannië lag.

Dit leidt, met de kanttekening dat afhankelijk van de feitelijke situatie en gemaakte contractuele afspraken andere varianten mogelijk zijn, tot de volgende uitgangspunten ten aanzien van het toepasselijk recht op in dit onderzoek benoemde rechtsverhoudingen:

- GA en volmachtgever : Nederlands recht;
- GA en samenwerkingspartner in België : Belgisch recht;
- GA en een verzekeringnemer in België : Belgisch recht.

De keuze voor een bevoegde rechter wordt niet uitgewerkt, omdat dit meer een onderdeel is van het procesrecht, dat buiten de scope van het onderzoek valt.

¹⁹ Het merendeel van de leden van de NVGA beschikt uitsluitend over volmachten van schadeverzekeraars

²⁰ Zoals assurantiebelasting of andere fiscale heffingen

²¹ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 332

²² Graaf & Rank, 2011, p. 43

²³ Bertrams & Kruisinga, 2018, p. 44

²⁴ HR 09 juni 2017, ECLI:NL:PHR:2017:510 (*Carins/Carisbrooke*)

1.4 CENTRALE VRAAG, DEELVRAGEN EN DOELSTELLING

Vertrekpunt voor het onderzoek is, rekening houdend met het hiervoor beschreven kader, de volgende centrale vraag:

Wat is de invloed van het Nederlandse en Belgische Burgerlijk- en Financieel Toezichtrecht op de contractuele rechtspositie en de bestuurdersaansprakelijkheid van de GA in relatie tot het verrichten van diensten naar België?

Door middel van de navolgende deel- en redeneervragen wordt richting gegeven aan het onderzoek van het recht en de praktijk en de beantwoording van de centrale vraag.

Onderzoek van het recht:

1. Met welke Nederlandse en Belgische Burgerrechtelijke- en Financiële toezichtsbepalingen dient de GA rekening te houden in geval van het verrichten van diensten naar België en wat is hiervan de mogelijke invloed op diens rechtspositie?
 - a. Op welke wijze wordt de interne markt van de EU/EER door de wetgever voor zowel de GA als voor een verzekeringsmaatschappij gerealiseerd?
 - b. Wat wordt onder het begrip 'dienstverrichting' verstaan en welke wettelijke bepalingen liggen aan de uitleg ervan ten grondslag?
 - c. Welke Belgische bepalingen van algemeen belang of overige dwingendrechtelijke bepalingen blijven op de dienstverrichtingsactiviteiten van kracht?
 - d. Hoe worden de werkzaamheden van de GA naar Nederlands en Belgisch Burgerlijk- of Financieel Toezicht recht juridisch gekwalificeerd?
 - e. Welke contractuele rechtsgevolgen verbindt het Belgisch Burgerlijk recht of het Financieel Toezichtrecht aan overtreding van de verkregen vertegenwoordigingsbevoegdheid door de GA en in hoeverre wijkt dit af van het Nederlands recht?
2. In hoeverre kan een bestuursbesluit rondom dienstverrichting leiden tot bestuurdersaansprakelijkheid op grond van 2:9 BW of 2:248 BW of op grond van vergelijkbare bepalingen naar Belgisch burgerlijk recht?

Onderzoek van de praktijk:

1. Op welke wijze is een GA actief in het buitenland via dienstverrichting?
2. In hoeverre is de GA zich bewust van het verrichten van diensten naar het buitenland?
3. Welke juridische bezwaren of risico's worden er onderkend bij dienstverrichting door een Nederlandse GA naar een andere lidstaat?

Redeneervragen:

1. In hoeverre is het begrip dienstverrichting voor de GA voldoende duidelijk?
2. In hoeverre krijgt een GA die via dienstverrichting activiteiten ontplooit in een EU-lidstaat te maken met de lokale wetgeving van het land van dienstverrichting en leidt dit tot andere rechtsgevolgen dan vanuit Nederlands recht?

3. Op welke wijze kan de GA adequaat invulling geven aan het wettelijke vereiste van goed ondernemingsbestuur in relatie tot de uitbreiding van haar dienstverrichtingsactiviteiten naar andere lidstaten van de EU?

Doelstelling:

De doelstelling is het aan de opdrachtgever opleveren van een rapportage waarin antwoord wordt gegeven op de geformuleerde centrale vraag. Hierin moeten concrete aanbevelingen worden gedaan om markttoetredingsaspecten te onderkennen en juridische risico's te beheersen voor de GA die overweegt via dienstverrichting naar andere EU/EER landen werkzaam te worden. Verder moet het rapport als leidraad kunnen dienen voor de GA die zich voorbereidt op dienstverrichtingsactiviteiten, waarmee de GA ook invulling kan geven aan risicobeheersing vanuit de verantwoordelijkheid als bestuurder van de onderneming.

1.5 LEESWIJZER

Vooraf moet worden opgemerkt dat bij de overeenkomst van opdracht en lastgeving in wetteksten, uitgezonderd de Wft in Nederland en de W.Verz. in België, over het algemeen de termen principaal of lastgever en vertegenwoordiger of lasthebber gehanteerd worden om de bij de overeenkomst betrokken partijen aan te duiden. In deze rapportage, waarvan de opbouw hierna wordt toegelicht, zal voor principaal soms ook verzekeraar of volmachtgever worden gehanteerd en voor de vertegenwoordiger de GA of een verzekeringsagent. Daarnaast wordt het Burgerlijk Wetboek van België afgekort als BBW, om het te onderscheiden van het BW.

Hoofdstuk 2 licht de manier waarop het onderzoek is opgebouwd toe en de gemaakte keuzes ten aanzien van gehanteerde bronnen en ingezette onderzoeksmethoden.

In hoofdstuk 3 is het onderzoek van het recht uitgewerkt. De volgorde van de behandelde onderwerpen in de opvolgende hoofdstukken is tevens de leidraad van het proces van analyse. Eerst is de wijze waarop de GA de interne markt kan betreden vanuit het financieel toezichtrecht in kaart gebracht. Duidelijkheid over het begrip dienstverrichting is vervolgens van belang om te kunnen bepalen of markttoetredingsregels van toepassing zijn. Hierna is vanuit de drie benoemde contractuele rechtsverhoudingen specifiek onderzocht met welke wet- en regelgeving de GA te maken kan krijgen bij dienstverrichting naar België. Het onderzoek van het recht wordt afgesloten met de rol van risicomanagement in relatie tot bedrijfscontinuïteit en beperking van persoonlijke bestuurdersaansprakelijkheid van de bestuurder.

In hoofdstuk 4 wordt verslag gedaan van het onderzoek van de praktijk van de GA in relatie tot dienstverrichting. De resultaten van beide delen van het onderzoek komen samen in hoofdstuk 5 waar vanuit de verschillende deelconclusies en de bevindingen uit de praktijk conclusies zijn geformuleerd en aanbevelingen worden gedaan.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 gereflecteerd op het uitgevoerde onderzoek.

2. VERANTWOORDING VAN BRONNEN EN METHODEN

2.1 ALGEMEEN

De centrale vraag is geformuleerd met als uitgangspunt te onderzoeken wat vanuit het geldende recht over het onderwerp bekend is. De deelvragen hebben als insteek relevante onderdelen van de centrale vraag gericht te onderzoeken. De bevindingen vanuit dit onderzoek van het recht fungeerden als bron voor het onderzoek van de praktijk. De uitkomsten van het onderzoek zijn, door beantwoording van de redeneervragen aan elkaar verbonden.

Door middel van het hanteren van redeneervragen zijn vervolgens conclusies getrokken ter beantwoording van de centrale vraag en aanbevelingen geformuleerd voor een GA die werkzaam wil worden in andere lidstaten van de EU.

2.2 METHODE ONDERZOEK VAN HET RECHT

De rechtsbronnen zijn grondig geanalyseerd op inhoud, waar nodig door toepassing van interpretatiemethoden. Naast de taalkundige analyse is de bedoeling van de wetgever met de wettelijke bepalingen onderzocht vanuit parlementaire behandeling van wetsvoorstellen of jurisprudentie.

Wetenschappelijke literatuur is intensief gelezen met de beantwoording van de betreffende deelvraag als uitgangspunt. Feiten, tendensen, bijzonderheden en visies zijn per bron in kaart gebracht door middel van het noteren in steekwoorden. Vervolgens is de per deelvraag verzamelde informatie gerubriceerd en geanalyseerd. Hierna is een begin gemaakt met een ruwe opzet van de uitwerking van de rapportage van het onderzoek. Dit proces heeft op onderdelen geleid tot de constatering dat nog onvoldoende informatie verkregen was om een deelvraag goed te beantwoorden. Ook heeft de analyse geleid tot aanvullende inzichten die in het onderzoek meegenomen zijn.

Het onderzoek valt uiteen in een aantal deelonderwerpen. Door middel van het trekken van deelconclusies kon worden vastgesteld in hoeverre het onderzoek van het recht in voldoende mate is uitgevoerd. Door middel van de hier beschreven methode is het geldende recht in kaart gebracht en beschreven.

2.3 VERANTWOORDING VAN BRONNEN VOOR HET ONDERZOEK VAN HET RECHT

De beantwoording van de deelvragen met betrekking tot het onderzoek van het recht is uitgevoerd door middel van bestudering van relevante wetgeving, jurisprudentie en wetenschappelijke literatuur, alsmede overige officiële documenten. Hierbij zijn die delen van het recht in Nederland, België en de EU betrokken die van invloed kunnen zijn op de rechtspositie van de GA, vastgesteld vanuit de literatuur.

In het onderzoek is recente jurisprudentie en uitspraken van verschillende fora van oudere datum die nog steeds van waarde zijn uit Nederland, België of van de EU betrokken, gerelateerd aan bestuurdersaansprakelijkheid, contractenrecht, vertegenwoordiging, volmacht en lastgeving. Relevante jurisprudentie is verkregen vanuit geselecteerde wetenschappelijke literatuur en via www.rechtspraak.nl. Belgische jurisprudentie is verkregen via de website van Juridat-rechtspraak²⁵ en eindschrijfties in relatie tot het onderzoeksonderwerp van studenten aan Belgische universiteiten. Naast wetenschappelijke literatuur

²⁵ <http://jure.juridat.just.fgov.be/JuridatSearchCombined/?lang=nl>

zijn kamerstukken, verkregen via www.overheid.nl²⁶, afstudeerscripties of rapporten en voor Belgische wetgeving via openbare internetbronnen, gebruikt voor verdere verdieping.

2.4 METHODE ONDERZOEK VAN DE PRAKTIJK

De gereguleerde vorm van dienstverrichting is relatief nieuw in de verzekeringssector en kan op verschillende wijzen worden vormgegeven. Uitgangspunt van het praktijkonderzoek is de hypothese dat er bij de GA sprake is van onwetendheid ten aanzien van de betekenis van het begrip dienstverrichting. Daarnaast wordt feitelijk waargenomen dat een beperkt aantal GA's openlijk buiten Nederland actief is.

De aard van het onderzoeksonderwerp leent zich niet voor een breed opgezet kwantitatief onderzoek waaruit statistische informatie kan worden samengesteld. Het aantal GA's in Nederland is beperkt. Dat geldt ook voor het aantal internationale verzekeraars dat volmachten heeft verstrekt aan GA's. Een kwalitatief onderzoek door middel van het houden van interviews met enkele representanten vanuit de financiële sector, betrokken bij het volmachtbedrijf, levert voldoende toegevoegde waarde in relatie tot de deelvragen.

2.5 VERANTWOORDING BRONNEN VOOR ONDERZOEK VAN DE PRAKTIJK

De voor interviews te benaderen GA's zijn geselecteerd vanuit het openbare register van de FSMA. Vanuit dit register is geïventariseerd welke GA's of tussenpersonen waaraan ook een GA gelieerd is via de notificatieprocedure in Nederland zijn aangemeld bij de FSMA en daarmee beschikken over een Europees Paspoort. Via deskresearch zijn 24 organisaties onderkend, op te splitsen in negen GA's en vijftien tussenpersonen waaraan een GA gelieerd is. Van de negen GA's was een ervan inmiddels uitgeschreven. De resterende acht GA's zijn benaderd met het verzoek voor een interview. Hiervan hebben er drie aan het interview meegewerkt. Van de GA's die gelieerd zijn aan de vijftien tussenpersonen is met vier GA's een interview afgenomen.

Met name voor het krijgen van een beeld van mogelijke bezwaren en ervaringen op juridisch gebied zijn twee in Nederland gevestigde, internationaal georiënteerde, verzekeraars die ook volmachten verstrekken aan GA's benaderd. Beiden hebben aan het interview meegewerkt. De internationale oriëntatie is als essentieel ingeschat voor het verkrijgen van waardevolle informatie.

Wel moet worden opgemerkt dat dit kwalitatieve onderzoek gelet op de beperkte populatie leidt tot een beperkte waarneming, wat invloed kan hebben op de mate van betrouwbaarheid van hieruit te trekken conclusies. De AFM is ook benaderd voor een interview, specifiek over het begrip dienstverrichting, maar is niet bereid gebleken hieraan medewerking te verlenen.

²⁶ <https://www.overheid.nl/help/officialle-bekendmakingen/zoeken-in-de-parlementaire-documenten>

3. ONDERZOEK VAN HET RECHT

3.1 WERKING VAN DE INTERNE VERZEKERINGSMARKT

3.1.1 INLEIDING

De door de EU beoogde interne verzekeringsmarkt krijgt vanuit de IDD gestalte via de in art. 4 en 6 van de IDD opgenomen mogelijkheid van het openen van een bijkantoor in een ander land of door middel van dienstverrichting. Alle landen van de EU/EER hebben de IDD moeten implementeren in nationale wetgeving. In Nederland heeft deze implementatie in de Wft een plek gekregen. In België is de IDD in de W.Verz. opgenomen. Voor de GA met een vergunning in Nederland is de Wft van toepassing.

3.1.2 DE GA EN MARKTTOETREDING

3.1.2.1 Markttoetreding

De GA in Nederland dient te beschikken over een vergunning van de AFM, voortvloeiend uit het in art. 2:91 lid 1 Wft opgenomen markttoetredingsverbod,²⁷ tenzij er in een specifiek geval sprake is van een uitzondering hierop welke voor dit onderzoek verder buiten beschouwing blijven.

Sommige bepalingen uit de Wft wijken af van de IDD, op grond van de aan een lidstaat toekomende bevoegdheid om bepalingen van algemeen belang vast te stellen.²⁸ Dit geldt bijvoorbeeld voor de in de Wft opgenomen vergunningplicht voor de GA, omdat de IDD de GA niet noemt.

3.1.2.2 Notificatie dienstverrichting

De GA is in de Wft onder de categorie financieel dienstverleners gepositioneerd. Zowel in de Richtlijn Verzekeringbemiddeling²⁹ als in de IDD wordt de GA niet genoemd. Volgens De Jong is de IDD om die reden slechts van toepassing op bemiddelaars en verzekeraars die direct verzekeringen aanbieden (direct writers) en niet op de GA, wat moet leiden tot de conclusie dat alleen bemiddelaars en verzekeraars via dienstverrichting of vanuit een bijkantoor mogen opereren in andere landen van de EU/EER.³⁰ Bemiddelaars dienen op grond van de Wft, via een notificatieprocedure, de AFM te informeren over de dienstverrichtingsactiviteiten.

De AFM vult deze notificatiebepaling voor de GA in overeenkomstig de toelichting in de MvT, die stelt dat de activiteiten van de GA vallen onder de activiteiten van een tussenpersoon.³¹ Ook vanuit art. 2:93a Wft kan worden afgeleid dat de GA kwalificeert als bemiddelaar. Op grond hiervan volgt de GA een notificatieprocedure richting de AFM, die na instemming een Europees Paspoort verstrekt dat dienstverrichting naar het daarin aangegeven land toestaat. In het kader van handhaving handelt de AFM overigens anders, zo blijkt uit een boetebesluit uit 2016³² waarin de AFM stelt dat de activiteiten voor

²⁷ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 329

²⁸ Jong, de, *NtHr*, 2018-1, p. 29

²⁹ Richtlijn (EG) 2002/92

³⁰ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 343-344

³¹ *Kamerstukken II*, 2016/17, 34770, 3, p. 25

³² <https://www.afm.nl/nl-nl/nieuws/2016/sep/boete-proassist>, p. 18-20, geraadpleegd 11 juli 2019

rekening van een verzekeraar niet onder het begrip bemiddelen vallen maar onder de uitbesteding van werkzaamheden door een verzekeraar.

De notificatieprocedure is onderdeel van de onder de Richtlijn Verzekeringsbemiddeling geïntroduceerde uitgangspunten van 'single licence' en 'home country control', waarbij de financieel dienstverlener op basis van een enkele vergunning actief kan zijn in de aangesloten lidstaten en de vergunningverlenende toezichthouder het toezicht uitoefent op de activiteiten binnen de gehele interne markt. Zodra het Europees Paspoort voor een lidstaat is verstrekt gelden er geen markttoetredingseisen van lokale toezichthouders meer. Op het gebied van informatieplichten en gedragsregels kan de financieel dienstverlener overigens wel te maken krijgen met de toezichthouder van de andere lidstaat.³³

3.1.2.3 Handhavingsmaatregelen toezichthouder

Voor de naleving van de Wft kan de AFM als toezichthouder een breed scala aan maatregelen inzetten, variërend van een norm overdragend gesprek, openbare waarschuwing, een aanwijzing, dwangsom, boete, schorsing bestuurder of intrekking van de vergunning. Het naleven van vergunningvereisten wordt door de AFM, zo blijkt uit hierna genoemde voorbeelden, strak gehandhaafd. Proassist, die dacht te handelen als bemiddelaar, kreeg een boete van € 600.000,- voor het zonder vergunning actief zijn als GA in Nederland.³⁴ Van een bemiddelaar die een boete had gekregen vanwege het tijdelijk zonder vergunning werkzaam zijn werd door de AFM, in combinatie met andere overtredingen, door de Rechtbank Rotterdam tot intrekking van de vergunning besloten.³⁵ In een beslissing op bezwaar van de AFM uit 2019 stelt de AFM dat bij overtreding van de notificatiebepalingen zowel de toezichthouder die de vergunning heeft afgegeven als die van het land van dienstverrichting handhavend kunnen optreden.³⁶

3.1.3 DE VERZEKERAAR EN MARKTTOETREDING

De GA zal, als vertegenwoordiger van verzekeraars, rekening moeten houden met de op die verzekeraars van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Een in Nederland gevestigde verzekeraar die in Nederland actief wil zijn dient, op grond van art. 2:27 lid 1 Wft te beschikken over een door de DNB afgegeven vergunning.

Een in Nederland gevestigde verzekeraar die via dienstverrichting naar andere landen van de EU/EER werkzaam wil zijn dient op grond van art. 2:117 lid 1 Wft een notificatie hiervan te doen bij de DNB, waarbij opgave dient te worden gedaan van de aard van de risico's waarvoor het voornemen bestaat om die te gaan verzekeren (art. 50 Bmfo).

Ook als een verzekeraar niet zelf de intentie heeft om via dienstverrichting in andere lidstaten actief te zijn, moet notificatie plaatsvinden als de GA dit namens deze verzekeraar wel wil gaan doen. De GA handelt namelijk in naam en voor rekening van deze verzekeraar. Door overnames, markttoetredingsregels of om fiscale of organisatorische redenen zijn veel verzekeraars tegenwoordig gevestigd in andere EU/EER landen dan Nederland. Het kan voorkomen dat een verzekeraar al gevestigd is in het land waar de GA via

³³ Vagasi, *NtHr*, 2018-1, p. 7

³⁴ <https://www.afm.nl/nl-nl/nieuws/2016/sep/boete-proassist>, geraadpleegd 11 juli 2019

³⁵ Rb. Rotterdam, 12 december 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:9676

³⁶ <https://www.afm.nl/nl-nl/nieuws/2018/dec/boete-novum-bank>, beslissing op bezwaar Novum, p. 13, geraadpleegd 20 juli 2019

dienstverrichting actief wil worden.³⁷ In dat geval hoeft de verzekeraar geen notificatie te doen.

Een buitenlandse, in de EU gevestigde, verzekeraar die in Nederland via dienstverrichting werkzaam wil zijn dient op basis van art. 2:34 lid 1 Wft de notificatieprocedure te hebben doorlopen bij de toezichthouder van het land van vestiging. Voor buiten de EU gevestigde verzekeraars gelden meer specifieke markttoetredingsregels, welke voor dit onderzoek verder buiten beschouwing blijven.

Praktijksituatie (4):

Dienstverrichting en statutair land van vestiging:

De Nederlandse GA beschikt over een volmacht van een verzekeraar die statutair gevestigd is in België. De GA die via dienstverrichting actief wordt naar België informeert de verzekeraar en laat, bij instemming, zondig de volmachtovereenkomst hierop aanpassen.

De GA informeert de AFM over de dienstverrichting naar België die, bij geen bezwaar, een verklaring (Europees Paspoort) afgeeft zodra de Belgische toezichthouder geïnformeerd is. De volmachtgever is reeds bekend bij de Belgische toezichthouder, aangezien zij daar statutair gevestigd is, zodat notificatie aan deze toezichthouder door de verzekeraar niet nodig zal zijn.

3.1.4 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 1.A

De activiteiten van de GA in Nederland zijn op grond van de Wft in beginsel vergunningplichtig. De GA dient op grond van art. 2:125 Wft de AFM te informeren over de voorgenomen dienstverrichting naar een andere lidstaat. De GA valt ook voor de activiteiten buiten Nederland onder het toezicht van de AFM. Wel houdt ook de lokale toezichthouder een rol in het toezicht op de GA. Als de GA verzuimt notificatie aan de AFM te doen kan deze handhavend optreden met mogelijk verstrekkende gevolgen. De lokale toezichthouder kan handhavend optreden indien niet voldaan wordt aan informatieplichten en gedragsregels. Ook voor verzekeraars geldt een notificatieprocedure. De gevolgen voor de GA van niet notificeren door de verzekeraar komen aan bod in de paragrafen 3.2.6.4 en 3.3.2.5.

3.2 DIENSTVERRICHTING

3.2.1 INLEIDING

In het kader van dit onderzoek staat de marktbenadering naar andere EU/EER landen via dienstverrichting, zonder bijkantoor, centraal. In welke gevallen er sprake is van dienstverrichting is onder meer vanwege de onduidelijkheid rondom de op de GA van toepassing zijnde toezichtwetgeving niet eenvoudig vast te stellen. Zou de GA vanuit een bijkantoor in een andere lidstaat werkzaam willen worden, dan komt ook de lokale fiscale- of arbeidsrechtelijke wetgeving in beeld. Voor dit onderzoek blijft het bijkantoor verder buiten beschouwing. In relatie tot fiscale wetgeving kan de figuur van de vaste vertegenwoordiger, zie paragraaf 3.4.3.5, nog wel van invloed zijn.

Hierna wordt onderzocht wat onder het begrip dienstverrichting moet worden verstaan, zodat duidelijk wordt wanneer een GA de in paragraaf 3.1 behandelde notificatie moet doen.

³⁷ Zie praktijksituatie (4) in kader

3.2.2 DIENSTVERRICHTING VANUIT DE WFT

Vanuit markttoetredingsperspectief is de uitleg van het begrip dienstverrichting vanuit de Wft van belang. In art. 1.1. Wft is alleen een definitie van het verrichten van diensten opgenomen voor entiteiten voor risico-acceptatie en verzekeraars.

Verrichten van diensten [Alleen relevante tekstdelen opgenomen]

- a. voor zover het entiteiten voor risico-acceptatie betreft: het door een entiteit voor risico-acceptatie accepteren van een risico dat is gelegen in een andere staat dan de vestiging van waaruit het risico wordt geaccepteerd;
- b. voor zover het verzekeraars betreft:
....
- 4°. het door een schadeverzekeraar sluiten van een schadeverzekering betreffende een risico dat is gelegen in een andere staat dan de vestiging van waaruit de verzekering wordt gesloten;

De beschrijving van lid 4 hiervoor, die de ligging van het te verzekeren risico als uitgangspunt neemt, komt overeen met de in art. 15 lid 35 opgenomen definitie in de Belgische toezichtwetgeving voor verzekeraars.³⁸ De Wft geeft ook een definitie van de staat waar het risico is gelegen, dat een nadere invulling van de hiervoor uiteengezette vorm van dienstverrichting geeft.

Staat waar het risico is gelegen

- a. de staat waar de zaken waarop een schadeverzekering betrekking heeft zich bevinden, indien de schadeverzekering betrekking heeft op een onroerende zaak, dan wel op een onroerende zaak en op de inhoud daarvan, voorzover deze door dezelfde schadeverzekering wordt gedekt;
- b. de staat van registratie, van voertuigen of vaartuigen van om het even welke aard waarop een schadeverzekering betrekking heeft;
- c. de staat waar een verzekeringnemer een verzekering heeft gesloten, indien het een schadeverzekering betreft met een looptijd van vier maanden of minder die betrekking heeft op tijdens een reis of vakantie gelopen risico's, ongeacht de branche;
- d. in alle andere gevallen van schadeverzekering, de staat waar de verzekeringnemer zijn gewone verblijfplaats heeft, of, indien de verzekeringnemer een rechtspersoon is, de staat waar zich elke duurzame, vaste inrichting van deze rechtspersoon bevindt waarop de verzekering betrekking heeft;

In het Bgfo komt het begrip dienstverrichting niet terug. De MvT³⁹ bij het wetsvoorstel Wft stelt in het algemeen dat er sprake is van dienstverrichting indien de klant zich bevindt in de ene staat en het onderdeel van de financiële onderneming waarmee die klant een overeenkomst sluit zich bevindt in een andere staat. Hieruit volgt dat geen sprake is van het verrichten van diensten indien zowel de klant als het kantoor van de financiële onderneming waaruit de diensten plaatsvinden zich bevinden in dezelfde lidstaat. Ligging van het risico wordt niet genoemd en wat onder "zich bevinden" moet worden verstaan wordt uit de toelichting niet duidelijk. Anderzijds wordt in art. 1:21 sub b Wft, dat de werking van de Wft kadert, de ligging van het risico of verplichtingen die gelegen zijn buiten de EU/EER als criterium gehanteerd.

³⁸ Wet van 13 maart 2016 wet op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekerings-ondernemingen (België)

³⁹ Kamerstukken II 2003/04, 29708, nr. 3, p. 27

In paragraaf 3.1.2.2 is de onduidelijke positie van de GA in relatie tot de Wft geschetst. De mogelijkheid van dienstverrichting is voor bemiddelaars opgenomen in art. 2:125, lid 1 Wft en voor verzekeraars in art. 2:117 lid 1 Wft.

2:125 lid 1: “ Een bemiddelaar in verzekeringen met zetel in Nederland die een vergunning als bedoeld in artikel 2:80, eerste lid, heeft en voornemens is vanuit een in een andere lidstaat gelegen bijkantoor in een andere lidstaat of door middel van het verrichten van diensten naar een andere lidstaat te bemiddelen in verzekeringen, gaat daartoe slechts over indien hij kennis heeft gegeven van zijn voornemen aan de Autoriteit Financiële Markten onder opgave van de lidstaat waarin hij voornemens is een bijkantoor te openen onderscheidenlijk waarnaar hij voornemens is diensten te verrichten.

De tekst van dit wetsartikel wijkt, vanuit taalkundig perspectief bekeken, af van art. 4 IDD, dat spreekt over ‘grondgebied van een andere lidstaat’. De betekenis hiervan zal het nauwst verband moeten houden met de statutaire plaats van vestiging of het domicilie van de klant. Vanuit de hiervoor aangehaalde passage uit de MvT moet worden afgeleid dat de dienstverrichting gericht moet zijn op een klant die een verzekering wenst af te nemen, zodat diensten die de GA verleent aan een buiten Nederland gevestigde volmachtgever of verzekeringsagent niet vanuit de Wft worden gereguleerd.

Het wetsartikel benoemt wel, evenals art. 2:117 lid 1 Wft voor verzekeraars, het grensoverschrijdende karakter, maar geeft nog geen duidelijkheid over waar en hoe een klant zich, in relatie tot het begrip dienstverrichting, moet bevinden. Het begrip ‘grondgebied’ wordt in de wettekst niet gebruikt.

3.2.3 DIENSTVERRICHTING VANUIT ANDERE WETGEVING

Uit de Wft blijkt niet duidelijk is wat onder het gehanteerde begrip dienstverrichting moet worden verstaan. Mogelijk kan dit vanuit de context van de wetgeving, of andere wetten verder worden ingevuld. Vanuit art. 56 VWEU, waarin de interne markt al vroeg werd beschreven kan, zou op basis van het gehanteerde begrip “onderdanen”, kunnen worden afgeleid dat waar partijen zich bevinden moet worden vastgesteld aan de hand van het domicilie van een particuliere klant of de statutaire plaats van vestiging van een zakelijke klant. Het begrip “onderdanen” wordt niet nader gedefinieerd.

Art. 56: In het kader van de volgende bepalingen zijn de beperkingen op het vrij verrichten van diensten binnen de Unie verboden ten aanzien van de onderdanen der lidstaten die in een andere lidstaat zijn gevestigd dan die, waarin degene is gevestigd te wiens behoefte de dienst wordt verricht.

Ook de Dienstenrichtlijn⁴⁰, in Nederland geïmplementeerd in Afdeling 2a van Boek 6 BW, richt zich op de interne markt van de EU/EER. De richtlijn heeft financiële diensten, waaronder verzekeringen, van de werking uitgesloten. De definitie van dienstverrichting, opgenomen in art. 6:230a BW⁴¹ kan helpen bij het verkrijgen van duidelijkheid over het begrip ‘zich bevinden’.

⁴⁰ Richtlijn 2006/123/EG

⁴¹ Gebaseerd op art. 4 sub 3 van de Dienstenrichtlijn

Art. 6:230a BW: “ ‘Afnemer’: iedere natuurlijke persoon die onderdaan is van een lidstaat of die rechten heeft die hem door communautaire besluiten zijn verleend, of iedere rechtspersoon in de zin van artikel 48 van het Verdrag die in een lidstaat is gevestigd en, al dan niet voor beroepsdoeleinden, van een dienst gebruik maakt of wil maken;”

Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat voor de particuliere klant domicilie en voor de zakelijke klant de feitelijke vestigingsplaats het criterium is. Vreemd is dat voor een zakelijke klant niet de statutaire plaats van vestiging wordt gehanteerd.

Opgemerkt moet worden dat volgens considerans 36 van de Dienstenrichtlijn is er geen sprake van grensoverschrijdende dienstverrichting als de aanbieder van een dienst zich in de andere lidstaat vestigt met een bijkantoor. De MVT bij de implementatie van de richtlijn in het BW benoemt anderzijds de situatie waarbij een afnemer tijdelijk naar de lidstaat van vestiging van de aanbieder gaat en daar een dienst afneemt wel als vorm van grensoverschrijdende dienstverrichting.⁴² Deze visie is reeds terug te vinden in een arrest van het Hof van Justitie EU uit 1984⁴³ die stelt dat om het verrichten van de dienst mogelijk te maken een verplaatsing nodig kan zijn doordat de afnemer van de dienst zich begeeft naar de lidstaat waar de dienstverrichter is gevestigd.

De VWEU en de Dienstenrichtlijn geven derhalve onvoldoende duidelijkheid op grond van welke kenmerken vastgesteld moet worden of een klant zich in een ander land bevindt dan de dienstverrichter. In art. 22 lid 2 IDD wordt nog gesproken over dienstverrichting door een nevenverzekeringstussenpersoon, waarbij voor ‘zich bevinden’ een duidelijke definitie wordt gevonden in “het sluiten van verzekeringsovereenkomsten met klanten die hun gewone verblijfplaats of vestiging in die lidstaat hebben”. Dit is een ruimere omschrijving dan domicilie, onderdaan of statutaire vestigingsplaats. Voor verzekeraars met verzekeringen met een beleggingscomponent eenzelfde zinsnede opgenomen in art. 29 lid 3 IDD.

3.2.4 REIKWIJDTE BEGRIP DIENSTVERRICHTING

Samenvattend kan vanuit voorgaand paragrafen worden gesteld dat voor de GA in ieder geval sprake zal zijn van een gereguleerde vorm van dienstverrichting indien:

- namens verzekeraars een risico wordt verzekerd:
 - dat gelegen is of geregistreerd staat in een andere lidstaat dan Nederland (art. 1.1 Wft);
 - dat betrekking heeft op een verzekeringnemer met een gewone verblijfplaats of, bij een niet natuurlijk persoon, de feitelijke plaats van vestiging in een andere lidstaat dan Nederland (art. 1.1 Wft);
 - dat in Nederland gelegen is voor een verzekeringnemer die zijn gewone verblijfplaats of feitelijke vestigingsplaats buiten Nederland heeft (art. 29 IDD);
- voor zover de GA als bemiddelaar wordt aangemerkt: diensten voor een verzekeringnemer waar de verzekering betrekking op heeft met een gewone verblijfplaats – of bij een niet natuurlijk persoon de feitelijke plaats van vestiging – in een andere lidstaat dan Nederland, ongeacht waar het risico zich bevindt (art.22 IDD).

⁴² Kamerstukken II 2007/08, 31579, nr. 3, p. 5

⁴³ HvJ EU 31 januari 1984, ECLI:EU:C:1984:35 (*Luisi & Carbone*), overweging 10

Samenwerking met een buiten Nederland gevestigde verzekeringstussenpersoon of diensten die worden verleend aan een buiten Nederland gevestigde verzekeraar vallen wel onder de definitie van dienstverrichting zoals bedoeld in art. 56 VWEU, maar niet onder de gereguleerde vorm van dienstverrichting van de Wft, omdat de Wft uitgaat van diensten gericht op een klant die een verzekering afsluit. De via de verzekeringstussenpersoon aangebrachte verzekeringscontracten die de GA namens verzekeraars afgeeft kunnen wel onder de gereguleerde vorm van dienstverrichting vallen.

3.2.5 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 1.B

Voor de GA is geen afgebakende definitie van dienstverrichting in wetgeving opgenomen. De reikwijdte van het begrip zal moeten worden ingevuld met de Wft als vertrekpunt aangevuld met uitleg naar analogie vanuit de VWEU en de Dienstenrichtlijn.

Er is bij de GA sprake van dienstverrichting als de te verrichten dienst plaatsvindt in een andere lidstaat dan waar de afnemer van de dienst gevestigd is, ingeschreven staat of gewoonlijk verblijft. Onduidelijk is of de norm waar het risico waar de dienst betrekking op heeft is gelegen, rechtstreeks van belang is voor het vaststellen van de gereguleerde dienstverrichting door de GA. Ook de Wft hinkt op twee gedachten. Nu de GA als vertegenwoordiger van de verzekeraar deze dienstverrichting uitvoert, lijkt het gerechtvaardigd te stellen dat er ook in dat geval sprake is van dienstverrichting.

3.2.6 DIENSTVERRICHTING NAAR BELGIË

3.2.6.1 Vrije dienstverrichting en minimumrichtlijnen

De GA die beschikt over een Europees Paspoort om in België actief te zijn kan te maken krijgen met afwijkende wetten en regels ten opzichte van Nederland. De IDD kent alleen minimumverplichtingen. De IDD geeft landen de mogelijkheid om op onderdelen af te wijken van de richtlijn en daarmee mogelijk strengere bepalingen toe te passen, zolang die bepalingen de vrije dienstverrichting maar niet beperken.⁴⁴ Het HvJ EU heeft zich in 2016 in vergelijkbare bewoordingen uitgelaten.⁴⁵ Daarnaast kan als voorbeeld dienen het arrest van het HvJ EU uit 2017 waarbij ten aanzien van een advocaat die vanuit Luxemburg in Frankrijk het beroep van advocaat wenste uit te oefenen de vrije dienstverrichting onnodig werd beperkt door geen decoder te verstrekken waarmee de advocaat zich kon identificeren op het gangbare online platform om online processtukken in te dienen en deze werkwijze verplicht te stellen.⁴⁶

3.2.6.2 Bepalingen van algemeen belang

Aanvullende wetgeving op de IDD gelden als bepalingen van algemeen belang. Lidstaten zijn verplicht, zo blijkt uit overweging 36 van deze richtlijn, om deze bepalingen van algemeen belang duidelijk te communiceren. De website van EIOPA⁴⁷ heeft hiervoor een onderdeel ingericht. De FSMA heeft twee documenten gepubliceerd waarin een overzicht wordt gegeven van mogelijk van toepassing zijnde

⁴⁴ Vagasi, *NtHr*, 2018-1, p. 5

⁴⁵ HvJ EU 14 januari 2016, ECLI:EU:C:2016:5 (*Commissie/Griekenland*), punt 22 en 24

⁴⁶ HvJ EU 18 mei 2017, ECLI:EU:C:2017:391 (*Lahorgue*)

⁴⁷ <https://eiopa.eu/consumer-protection/general-good-provisions>, geraadpleegd 3 juni 2019

wetgeving, in bepalingen van algemeen belang voor respectievelijk verzekeringstussenpersonen⁴⁸ en voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen⁴⁹.

3.2.6.3 Bepalingen van algemeen belang voor verzekeringstussenpersonen

Op een aantal onderdelen heeft België bepalingen opgenomen in de W.Verz die van belang worden geacht voor de Belgische verzekeringsmarkt. De MvT⁵⁰ vermeldt de voor de GA relevante bepaling die aangeeft dat een GA die via dienstverrichting werkzaam is in België de gedragsregels van de lidstaat van vestiging moet naleven.⁵¹

Voor de GA zijn de bepalingen van algemeen belang voor tussenpersonen (zie Bijlage I) van toepassing omdat de GA in de W.Verz. als tussenpersoon wordt aangemerkt.⁵² Bepalingen uit de W.Verz, opgenomen in sectie I van dit document, hebben betrekking op het verlenen van advies, zodat deze uitsluitend relevant zijn voor de GA die zich als direct writer op de Belgische verzekeringsmarkt begeeft. Sectie II van dit document geeft algemene verwijzingen naar diverse wetten in België die afhankelijk van de aard van de concrete activiteiten van toepassing kunnen zijn. Naast vanuit EU-richtlijnen ook in Nederland geïmplementeerde regelgeving, zoals op het gebied van gelijkheid van mannen en vrouwen, bestrijding van discriminatie en diverse consumentenbeschermingswetten⁵³, is een verwijzing opgenomen naar Boek X WER waarin de regelgeving rondom de handelsagentuurovereenkomst is opgenomen en naar de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen.

Als voetnoot bij de informatieverstrekking wordt nog opgemerkt dat de beroepsverenigingen van de verzekeringsondernemingen en de verzekeringstussenpersonen gedragsregels hebben opgesteld waarvan de rechtbanken de naleving ervan beschouwen als een eerlijk handelsgebruik in commerciële zaken in de zin van de wet. Deze gedragsregels gelden in aanvulling op de eerdergenoemde gedragsregels van de lidstaat van vestiging.

3.2.6.4 Bepalingen van algemeen belang voor verzekeraars

Voor de door de GA vertegenwoordigde volmachtgever gelden eveneens specifieke bepalingen van algemeen belang (Zie Bijlage II). Net als voor de verzekeringstussenpersoon worden enkele algemene wetten genoemd en de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen. Uit deze laatste wet volgt dat de GA die op het gebied van arbeidsongevallen of verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen actief wil zijn in België zich dient te realiseren dat de verzekeraar(s) namens wie risico's geaccepteerd gaan worden aangesloten zijn bij de voorgeschreven instellingen. Daarnaast dient voor deze branches een lokaal gevestigde schaderegelaar te worden benoemd, die de verzekeraar kan vertegenwoordigen. De GA dient in alle

⁴⁸ www.fsma.be/nl/verzekeringstussenpersonen, kopje 'bepalingen van algemeen belang', versie 28/05/2019, geraadpleegd 3 juni 2019

⁴⁹ www.fsma.be/nl/verzekerings-en-herverzekeringsondernemingen, kopje 'bepalingen van algemeen belang', versie 01.2019, geraadpleegd 3 juni 2019

⁵⁰ MvT (België) 04 juli 2017

⁵¹ MvT (België) 04 juli 2017, p. 28

⁵² Zie paragraaf 3.3.3.2

⁵³ Waaronder de Wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming

uitingen waar de vertegenwoordigde, niet in België gevestigde, verzekeraar(s) worden genoemd ook de lidstaat van herkomst van die verzekeraar(s) te vermelden.

De verwijzing naar de W.Verz. richt zich met name op bepalingen van consumentenbescherming en informatieplichten in relatie tot het geven van advies aan klanten. Aanvullend hierop volgt vanuit de Uitvoeringsverordening inzake productontwikkeling⁵⁴ dat de GA in het land van dienstverrichting producten moet aanbieden die passend zijn voor de klant, dat een herbeoordeling van een in Nederland ontwikkeld verlangt. Daarnaast heeft het handelen in naam en voor rekening van een niet bevoegde verzekeraar, op grond van art. 8 W.Verz., tot gevolg dat de verzekering nietig is. De FSMA kan hier handhavend optreden.

Er is in dit document opvallend genoeg geen verwijzing naar Boek X WER opgenomen, terwijl dit wetboek wel degelijk relevant kan zijn voor verzekeraars die samenwerken met verzekeringstussenpersonen.

3.2.7 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 1.C

Wetgeving van een lidstaat kan van toepassing zijn op GA's die niet in de lidstaat van dienstverrichting gevestigd zijn. Op de website van EIOPA heeft iedere lidstaat een overzicht hiervan geplaatst. De overzichten zijn vrij algemeen en vragen grondige verdieping. Aan veel van de genoemde wetgeving liggen EU-richtlijnen ten grondslag, die in beginsel vergelijkbaar is met de Nederlandse wetgeving. Wel moet gelet worden op toegestane aanvullingen op deze richtlijnen. Voor dienstverrichting naar België zijn voor de GA die adviseert met name bepalingen uit de W.Verz. en, via de lijn van de vertegenwoordigde verzekeraar voor alle GA's, de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen relevant. Bij samenwerking met verzekeringsagenten zal de Wet op de Handelsagentuurovereenkomst in Boek X WER een rol spelen. Tenslotte kunnen door beroepsverenigingen opgestelde gedragsregels ook invloed hebben op de rechtsverhouding.

3.3 CONTRACTENRECHT

3.3.1 CONTRACTENRECHT ALGEMEEN

Vanuit het Financieel Toezicht Recht wordt in het kader van dienstverrichting uitdrukkelijk verwezen naar de lokale wetgeving van andere lidstaten. In de volgende paragrafen komen enkele specifiek van belang zijnde aspecten aan bod gerelateerd aan de drie eerder benoemde contractuele rechtsverhoudingen die in het kader van het onderzoek centraal staan.

Het contractenrecht bestrijkt een breed scala aan onderwerpen. Zonder volledig te willen zijn worden hier eerst nog een aantal andere aspecten genoemd die voor de GA ook van belang kunnen zijn in relatie tot internationaal ondernemen.

Veel bepalingen die in het nationale recht van een lidstaat opgenomen zijn hebben een EU-richtlijn als oorsprong, welke qua inhoud en betekenis hieraan gelijk moeten zijn. Hier worden overigens wel, gelet op de diverse taalversies van iedere verordening, vraagtekens bij gezet.⁵⁵ In uitlegdiscussies kan het HvJ EU uitkomst bieden. Bij lokale wetgeving daarentegen zal de uitleg van wetten of contractsbepalingen afhangen van wat in een lidstaat gebruikelijk is. Belgisch recht kent net als het Nederlands recht bij uitleg

⁵⁴ Gedelegeerde verordening (EU) 2017/2358

⁵⁵ Jeught, van der, *SEW*, 2018-6, p. 240

van overeenkomsten als uitgangspunt om vast te stellen wat partijen bedoeld hebben af te spreken.⁵⁶ Het Belgische BW kent, in art. 1135 BBW, een bepaling van redelijkheid en billijkheid vergelijkbaar met de Nederlandse bepaling van art. 6:248 lid 1 BW. Een contract kan in België worden uitgebreid op basis van gewoonte of rechtsgebruik,⁵⁷ zo stelt art. 1160 BBW, met gebruikelijke bedingen, ook al zijn deze niet overeengekomen.⁵⁸

De invloed van taal in contracten en daarmee op het contractenrecht moet niet worden onderschat, onder andere gelet op de begrijpelijkheid en daarmee op de toepasbaarheid op een overeenkomst. Zo bestaat het gevaar dat gehanteerde algemene voorwaarden die in een andere taal zijn opgesteld dan de hoofdovereenkomst waar ze op van toepassing worden verklaard door de rechter buiten werking worden gesteld, wat door Kruisinga ook is onderkend bij het toepassen van de eis van begrijpelijkheid van art. 8 lid 3 WKV⁵⁹ in de jurisprudentie.⁶⁰

Met betrekking tot toepassing van algemene voorwaarden⁶¹ in de onderhandelingsfase moet goed worden begrepen hoe het recht van de andere lidstaat omgaat met de geldigheid van ingebrachte voorwaarden tijdens de battle of the forms.⁶² Nederland kent de zogenaamde first shot rule, waarbij de voorwaarden van degene die ze het eerst voorstelt gelden. In België geldt juist de knock out rule, met het tegenovergestelde effect.⁶³

3.3.2 RECHTSVERHOUDING GA – VOLMACHTGEVER

3.3.2.1 Soort overeenkomst naar Nederlands recht

Een verzekeraar verstrekt een volmacht door middel van de in art. 4:79 lid 1 Wft voorgeschreven Modelvolmacht.⁶⁴ Deze Modelvolmacht stelt dat Nederlands recht van toepassing is en dat de GA alleen vanuit Nederland verzekeringen, voor risico's die zowel in Nederland als daarbuiten gelegen zijn, mag accepteren.

In aanvulling hierop gaan verzekeraar en GA normaal gesproken een meer gedetailleerde volmachtovereenkomst met elkaar aan. Hierin zijn beperkingen opgenomen ten opzichte van de reikwijdte van de verleende Modelvolmacht, zoals het territoriale gebied waarbinnen door de GA te verzekeren risico's gelegen mogen zijn, welke verzekeringsproducten gehanteerd mogen worden en verzekerings- of schaderegelingslimieten waarbinnen de GA zelfstandig mag handelen.

⁵⁶ Smits & Stijns, 2005, p. 2

⁵⁷ Smits & Stijns, 2005, p. 35-36

⁵⁸ Smits & Stijns, 2005, p. 29

⁵⁹ Verdrag der Verenigde Naties inzake internationale koopovereenkomsten betreffende roerende zaken, Wenen, 11-04-1980. Engelse benaming: United Nations Convention on contracts for the International sale of goods. In Nederland in werking getreden op 01-01-1992

⁶⁰ Kruisinga, *NtHr*, 2004-3, p. 65

⁶¹ Bedoeld worden hier algemene- of leveringsvoorwaarden overeenkomstig art. 6:231 sub a BW. Te onderscheiden van polisvoorwaarden die onderdeel zijn van het verzekeringscontract, dat voor dit onderzoek buiten beschouwing blijft

⁶² Uitgebreid hierover in Hijma e.a., 2016, p. 250-253

⁶³ Keirse & Duyster, *Contracteren*, 2018-3, p. 95-96

⁶⁴ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 331

De GA in Nederland heeft ten opzichte van de volmachtgever geen verplichting tot het afsluiten van verzekeringen, omdat art. 3:60 BW slechts spreekt van een bevoegdheid. Dit te onderscheiden van de overeenkomst tot lastgeving zoals opgenomen in art. 7:419 – 7:421 BW, waar wordt gesproken van een verplichting tot het verrichten van een rechtshandeling.⁶⁵ De rechtshandelingen van de GA kunnen worden gekwalificeerd als overeenkomst van opdracht zoals bedoeld in art. 7:400 BW.⁶⁶ Echter, op het moment dat wordt gehandeld binnen zijn bevoegdheid kwalificeert de GA als lasthebber met de daarbij behorende verplichtingen.⁶⁷ Art. 7:402 BW stelt dat de GA de aanwijzingen van een volmachtgever moet opvolgen, omdat anders in strijd met de zorgplicht ten opzichte van de volmachtgever wordt gehandeld.⁶⁸ Maar ook vanuit art. 7:403 BW vloeit voor de GA de plicht voort om in het belang van de volmachtgever of belanghebbende in actie te komen, ook buiten een eventueel gegeven instructie om.⁶⁹

Vanuit de volmachtovereenkomst verrichte handelingen van de GA leiden, op basis van art. 3:66 lid 1 BW, in Nederland tot verbintenissen tussen de volmachtgever en de verzekeringnemer of verzekerde. Een GA is geen partij bij de rechtsgevolgen uit de verzekeringsovereenkomst, wat in een vonnis Markant/Turien⁷⁰ van de Rechtbank Alkmaar bevestigd wordt in een geschil waarbij een GA werd gedagvaard door een verzekerde in de nakoming van een verzekeringsovereenkomst waarbij de Rechtbank aangeeft: “Indien sprake zou zijn van onbevoegde vertegenwoordiging, volgt daaruit immers nog niet dat Turien zichzelf aan de overeenkomst heeft verbonden.” De Jong bevestigt dat niet de GA maar de verzekeraar gebonden is indien de GA de bevoegdheden van de verkregen volmacht overschrijdt.⁷¹ In genoemd geschil spelen de hierna te behandelen derdenwerking en schijnmandaat een rol.

3.3.2.2 Derdenwerking naar Nederlands recht

Beperkingen in de volmacht kunnen, zo stelt art. 4:79 lid 4 Wft, niet worden ingeroepen ten opzichte van partijen die niet bij de volmachtovereenkomst betrokken zijn, zoals de verzekeringnemer, verzekerde of een schadelijgende partij. Hiervoor geldt wel dat de wederpartij in de gegeven omstandigheden er redelijkerwijs vanuit mocht gaan dat de GA over bevoegdheid beschikte.⁷² Deze bescherming van derde partijen is ruimer dan de in art. 3:61 lid 3 BW opgenomen beschermingsbepalingen, die zich beperken tot ongebruikelijke, niet te verwachten beperkingen in een afgegeven volmacht.⁷³ Dit blijkt ook uit het arrest⁷⁴ van de Hoge Raad aangaande een geschil tussen Erasmus c.s. en SGS, waarin de werking van art. 4:79 lid 4 Wft wordt aangehaald in relatie tot het aanschrijven van de juiste partijen voor het stuiten van een verjaringstermijn van een vordering tot schadevergoeding. De volmachtgever slaagt niet in het verweer dat haar GA stuitingsverklaringen niet als vertegenwoordiger mag aannemen. In de conclusie⁷⁵ bij dit arrest stelt Timmerman verder: “Daarbij geldt nog dat krachtens art. 4:79 lid 4 Wft de in de volmachten aan

⁶⁵ Lamers, 2012, p. 111

⁶⁶ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 329

⁶⁷ Lamers, 2012, p. 63

⁶⁸ Lamers, 2012, p. 64

⁶⁹ Lamers, 2012, p. 66

⁷⁰ Rb. Alkmaar, 14 oktober 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BK8471 (*Markant/Turien*)

⁷¹ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 332

⁷² Asser/Kortmann, *3-III*, 2017, nr. 37, p. 53-54

⁷³ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 332

⁷⁴ HR 16 september 2011, ECLI:NL:PHR:2011:BQ7051 (*Erasmus c.s./SGS*)

⁷⁵ Concl. A-G L. Timmerman, HR 16 september 2011, ECLI:NL:PHR:2011:BQ7051 (*Erasmus c.s./SGS*)

gevolmachtigde agenten aangebrachte beperkingen niet aan derden kunnen worden tegengeworpen. Op grond hiervan moet worden geconcludeerd dat de door Erasmus c.s. aan haar GA verstrekte volmachten zich tevens uitstrekten tot het in ontvangst nemen van (stuitings)verklaringen.”

3.3.2.3 Schijnmandaat naar Nederlands recht

Een hieraan verwant aspect vormt het schijnmandaat dat in art. 3:61 lid 2 BW is opgenomen. Een wederpartij mag uitgaan van de aanwezigheid van een toereikende volmacht op grond van alle omstandigheden van het geval, zo blijkt ook uit het arrest ⁷⁶ van de Hoge Raad uit 2017 waarbij betwist wordt door de vertegenwoordigde dat de vertegenwoordiger over een volmacht beschikte, om daarmee onder de rechtshandeling uit te komen. De Hoge Raad geeft hierbij aan dat in dit geval de wederpartij gerechtvaardigd heeft vertrouwd op de vertegenwoordigingsbevoegdheid op grond van feiten en omstandigheden die voor risico van de vertegenwoordigde komen en waaruit naar verkeersopvattingen zodanige schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid kan worden afgeleid.⁷⁷ In deze zaak wordt de rechtshandeling aan de vertegenwoordigde toegerekend, ook zonder dat deze vertegenwoordigde heeft bijgedragen aan de schijn van vertegenwoordiging.

In voornoemd arrest wordt verwezen naar het arrest ING/Bera⁷⁸, waarin door ING een beroep wordt gedaan op de schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid veroorzaakt door onduidelijkheid vanwege aan elkaar verwante tenaamstelling van verschillende rechtspersonen. ING ging er ten onrechte van uit dat de opdrachtgever bevoegd was een betaalopdracht te geven namens de rechtspersonen. Het beroep van ING op het schijnmandaat slaagde in dit geval niet, omdat van de bank meer onderzoek kon worden gevergd om de aanwezigheid van een mandaat te controleren. Hier lijkt een ruimere onderzoeksplicht te worden opgelegd dan aan een ondeskundige wederpartij. In het arrest Multiclima/HDI⁷⁹ resulteerde de rol van de vertegenwoordigde verzekeraar HDI bij de gecreëerde ondoorzichtigheid erin dat het schijnmandaat voor rekening van HDI diende te komen.

3.3.2.4 Onbevoegde vertegenwoordiging

De onbevoegde vertegenwoordiging is benoemd in art. 3:70 BW, en kan voor de GA aan de orde komen indien er geen sprake is van een schijnmandaat of derdenbescherming via art. 4:79 Wft. Een vertegenwoordiger zal tegenover zijn wederpartij en dus niet tegenover degene die wordt vertegenwoordigd, zo stelt het Hof Den Haag⁸⁰, moeten instaan voor het bestaan en de omvang van de volmacht tenzij de wederpartij weet of behoort te weten dat er geen toereikende volmacht bij de vertegenwoordiger aanwezig is. Indien een vertegenwoordiger onbevoegd handelt is de vertegenwoordigde niet gebonden aan de rechtshandeling en is de rechtshandeling nietig. Wel kan de

⁷⁶ HR 3 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:142, nr. 3.6

⁷⁷ HR 3 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:142, nr. 3.9

⁷⁸ HR 19 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK7671 (*ING/Bera*)

⁷⁹ HR 26 september 2008, ECLI:NL:PHR:2008:BD7598 (*Multiclima/HDI*)

⁸⁰ Hof Den Haag 04 september 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2153 (*WPIB/Geïntimeerde*), nr. 8

vertegenwoordigde partij de overeenkomst bekrachtigen.⁸¹ Het Hof Den Haag⁸² verwijst in haar uitspraak ook naar de omstandigheid van een schijnmandaat.

Naar analogie van het arrest van de Hoge Raad in de zaak WIC/IBAS⁸³ waarin het afsluiten van verzekeringen bij een insolvente verzekeraar, waardoor de verzekerde geen uitkering ontving, de tussenpersoon aangerekend kan een mogelijke conclusie zijn dat de GA ook onbevoegd handelt indien de vertegenwoordigde volmachtgever niet bevoegd was op grond van markttoetredingsregels.⁸⁴

3.3.2.5 Aansprakelijkheid van de GA

Uit voorgaande blijkt dat vanuit de wettelijk opgelegde zorgplicht of in gevallen van schijnmandaat de GA rechtshandelingen kan verrichten die de volmachtgever binden, terwijl de GA op grond van de volmachtovereenkomst hiertoe niet bevoegd was. De criteria van schijnmandaat beschermen alleen de wederpartij. De GA is mogelijk door de volmachtgever aansprakelijk te houden voor schade als gevolg van wanprestatie vanuit de tussen de partijen gesloten volmachtovereenkomst. De aansprakelijkheid moet worden beoordeeld op basis van het verbintenissenrecht,⁸⁵ waarbij aan de hand van het vereiste causaal verband tussen de fout van de GA en de schade bij de volmachtgever de aansprakelijkheid moet worden vastgesteld.⁸⁶ Het feit dat de GA als hulpersoon van de verzekeraar wordt aangemerkt kan meewegen in de mate van aansprakelijkheid van de GA.⁸⁷

Onbevoegd handelen door de GA, anders dan situaties die vallen onder het schijnmandaat of de derdenbescherming van art. 4:79 Wft, kan leiden tot aansprakelijkheid van de GA ten opzichte van de wederpartij, vaak de verzekeringnemer of de begunstigde, aangezien de verzekeringsovereenkomst nietig is⁸⁸. De gevolgen hiervan voor de wederpartij kunnen bestaan uit het moeten afsluiten van een andere, duurdere verzekering, of een niet verzekerde schade die de wederpartij dacht verzekerd te hebben. Ondanks deze vergaande bepaling zijn hiervan in de Nederlandse jurisprudentie geen voorbeelden aangetroffen.

3.3.3 RECHTSVERHOUDING GA – VERZEKERINGSAGENT IN BELGIË

3.3.3.1 Inleiding

Een vorm van dienstverrichting om de Belgische verzekeringsmarkt te betreden betreft de samenwerking met lokaal gevestigde verzekeringsagenten of makelaars. Het hanteren van een samenwerkingsovereenkomst, waarin rechten en plichten rondom de samenwerking worden vastgelegd, is gebruikelijk. In paragraaf 3.2.6 is vastgesteld dat onderdelen uit de W.Verz. en Boek X WER van toepassing kunnen zijn, zodat deze wetten hierna het vertrekpunt zijn. Via de W.Verz. speelt ook lastgeving

⁸¹ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 333

⁸² Hof Den Haag 04 september 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2153 (*WPIB/Geïntimeerde*), nr. 9

⁸³ HR 02 december 2016, ECLI:NL:PHR:2016:1232 (*WIC/IBAS*)

⁸⁴ Zie paragraaf 3.1.3

⁸⁵ Asser/ Tjong Tjin Tai, *7-IV*, 2018, p. 168

⁸⁶ Asser/ Tjong Tjin Tai, *7-IV*, 2018, p. 183. Tjong Tjin Tai noemt als voorbeeld de situatie dat indien de fout niet zou zijn gemaakt hetzelfde resultaat zou zijn bereikt.

⁸⁷ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 341

⁸⁸ Zie paragraaf 3.2.6.4 voor onbevoegde verzekeraar en paragraaf 3.3.2.4 onbevoegdheid GA

vanuit het BBW een rol, wat invloed kan hebben op de rechtspositie van de GA als een Belgische rechter zich naar Belgisch recht moet buigen over een contractueel geschil. Ook wordt de vaste vertegenwoordiger behandeld. Daarnaast komt online dienstverrichting aan de orde.

3.2.3.2 Volmacht naar Belgisch recht

De verzekeringswetgeving in België is opgenomen in de W.Verz. Via de Wet van 6 december 2018⁸⁹ is de IDD in de W.Verz. geïmplementeerd. De GA werd tot en met het aannemen van deze wet niet specifiek genoemd. In de definitie van de handelsagent, in 2018 gewijzigd in verzekeringsagent, is in art. 5 lid 21 sub 3 de activiteit van de GA in Nederland te herkennen, die luidt: “De verzekeringstussenpersoon die, uit hoofde van één of meerdere verzekeringsondernemingen werkzaamheden van verzekeringsdistributie uitoefent.” Bij de laatste herziening van de W.Verz. per 10 april 2019 is in art. 5 lid 21 sub 9 W.Verz. de gevolmachtigde onderschrijver geïntroduceerd, welke wordt omschreven als: “de verzekeringstussenpersoon die, als lasthebber van één of meer verzekeringsondernemingen, bevoegd is om de dekking van risico's te accepteren, in naam en voor rekening van die verzekeringsondernemingen, en verzekeringsovereenkomsten te sluiten en te beheren;”.

De definitie van verzekeringstussenpersoon in de W.Verz. is in lijn met die van de bemiddelaar in de IDD. Zowel de verzekeringstussenpersoon als de GA zijn nu vergunningplichtig en dienen ingeschreven te zijn in het register verzekeringstussenpersonen bij de FSMA. Voorts kan uit voorgaande worden vastgesteld dat in de W.Verz. de GA als bemiddelaar wordt beschouwd.

De nadruk van de W.Verz. ligt op het gebied van consumentenbescherming en markttoetreding. De W.Verz. benoemt de GA als lasthebber van de verzekeraar. Voor de rechtsgevolgen van vormen van vertegenwoordiging moet worden gekeken naar het Burgerlijk recht.⁹⁰ Fontaine⁹¹ benoemt de bemiddelingsactiviteiten van een verzekeringstussenpersoon als aannemingsovereenkomst. Voor de op basis van een overeenkomst verleende bevoegdheid om namens een verzekeraar rechtshandelingen te verrichten moet aansluiting worden gezocht bij de overeenkomst van lastgeving van art. 1984 BBW.⁹²

3.3.3.3 Lastgeving naar Belgisch recht

Lastgeving wordt in Art. 1987 BBW gekoppeld aan handelingen met betrekking tot ‘zaken’, maar kan ook een dienstverlenende activiteit betreffen.⁹³ Storme benoemt dat lastgeving die gebaseerd is op een overeenkomst over het algemeen alleen daden van vertegenwoordiging beoogt.⁹⁴ Meer specifiek betreft het de bevoegdheid om op grond van een overeenkomst een opdrachtgever te vertegenwoordigen en in diens naam en voor diens rekening rechtshandelingen aan te gaan.⁹⁵ Lastgeving kan dan ook alleen door middel van vertegenwoordiging worden ingevuld.⁹⁶

⁸⁹ Wet van 6 december 2018 – tot omzetting van de Richtlijn (EU) 2016/97 van het Europees Parlement en de Raad van 20 januari 2016 betreffende verzekeringsdistributie

⁹⁰ Fontaine, 2017, p. 207

⁹¹ Fontaine, 2017, p. 713

⁹² Oevelen, van, 2017, nr. 381, p. 488. Fontaine, 2017, p. 713-714

⁹³ Oevelen, van, 2017, nr. 388, p. 494

⁹⁴ Storme, 2010, p. 6

⁹⁵ Storme, 2010, p. 4

⁹⁶ Samoy, 2005, p. 18

Een overeenkomst tot lastgeving kan in beginsel vormvrij worden aangegaan, op enkele in de BBW genoemde uitzonderingen na, die lastgeving zoals bedoeld in het kader van dit onderzoek niet raakt.⁹⁷ Een schriftelijke overeenkomst is aan te bevelen, vanwege de voor partijen geldende bewijsregels vanuit art. 1985 BBW. In aanvulling stelt art. 1315 BBW dat degene die aan het bestaan van de lastgeving of aan de omvang ervan twijfelt het bewijs moet leveren.⁹⁸ Tussen de bij lastgeving betrokken partijen gelden strengere eisen aan de bewijsvoering dan voor derden. Art. 1341 lid 1 BBW benoemt de authentieke of onderhandse akte als uitgangspunt voor het bewijs tussen partijen. Voor de GA is een schriftelijke overeenkomst van belang, zowel richting lastgever als richting een wederpartij, wat bij de behandeling van het schijnmandaat zal blijken. Derden mogen de omvang van de lastgeving waar men op heeft vertrouwd met veel meer middelen bewijzen.⁹⁹

Art. 1989 BBW stelt dat het mandaat van de lasthebber niet verder reikt dan tot datgene dat partijen uitdrukkelijk hebben bepaald. Een lastgever is daarom in zijn algemeenheid niet gebonden aan handelingen die een lasthebber buiten zijn bevoegdheid heeft verricht.¹⁰⁰ Op de vertegenwoordiger rust op grond van art. 1382 BBW een verplichting om ten opzichte van een derde in te staan voor de omvang van diens vertegenwoordigingsbevoegdheid.¹⁰¹

Een bepaling van redelijkheid en billijkheid is opgenomen in art. 1134 lid 3 BBW op grond waarvan het de lasthebber is toegestaan om, als de omstandigheden dat nodig maken en het in het belang is van de lastgever, van de overeenkomst af te wijken.¹⁰² Een lasthebber die binnen de overeenkomst handelt, bindt de lastgever aan de gesloten overeenkomst met een derde, overeenkomstig art. 1998 lid 1 BBW. De lastgever is ook gebonden in geval van een niet opzettelijk gemaakte fout door de lasthebber bij het afsluiten van een overeenkomst.¹⁰³ Lid 2 van hetzelfde artikel stelt dat als de lasthebber buiten zijn bevoegdheid heeft gehandeld, de lastgever in principe niet gebonden is tenzij er sprake is van een situatie van schijnmandaat, of als de overeenkomst wordt bekrachtigd door de lastgever.¹⁰⁴ Het schijnmandaat, dat in paragraaf 3.4.5.2 wordt behandeld, kan aan de orde zijn in de rechtsverhouding met externe, niet bij de lastgevingsovereenkomst betrokken, partijen.

3.3.3.4 De Handelsagentuurwet

3.3.3.4.1 Rechtskeuze en art. 25 WER

Vanuit de ROME I verordening, omdat bij de samenwerkingsovereenkomst met een Belgische verzekeringsagent sprake is van een internationale overeenkomst, of via een door partijen gemaakte contractuele afspraak kan het recht van een ander land dan dat van België op de overeenkomst van toepassing zijn. In paragraaf 1.3.2.3 is benoemd dat in het kader van dit onderzoek het recht van België het vertrekpunt is. In beide gevallen speelt Boek X WER een rol.

⁹⁷ Oevelen, van, 2017, nr. 415, 416, p. 526-528

⁹⁸ Oevelen, van, 2017, nr. 419, p. 530-531

⁹⁹ Oevelen, van, 2017, nr. 511, p. 625

¹⁰⁰ Oevelen, van, 2017, nr. 425, p. 539

¹⁰¹ Samoy, 2005, p. 59

¹⁰² Oevelen, van, 2017, nr. 526, p. 539

¹⁰³ Oevelen, van, 2017, nr. 495, p. 606

¹⁰⁴ Oevelen, van, 2017, nr. 505, p. 617

De Handelsagentuurrichtlijn¹⁰⁵ kent minimumrichtlijnen die de belangen beschermen van handelsagenten in de verhouding tot zijn principaal, maar geeft lidstaten de mogelijkheid om verdergaande bepalingen voor het eigen land op te nemen.¹⁰⁶ België heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt door de Handelsagentuurwet op meer agenten van toepassing te verklaren en biedt ook meer bescherming aan agenten dan de richtlijn.¹⁰⁷ Via art. 25 Boek X WER is voor handelsagenten met een hoofdvestiging in België bepaald dat ondanks de keuze voor het recht van een ander land Boek X WER onverminderd van toepassing blijft.

Art. 25 Boek X WER:

“Onverminderd de toepassing van internationale verdragen die België heeft gesloten, is elke activiteit van een handelsagent met hoofdvestiging in België onderworpen aan de Belgische wet en behoort tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken.”

De werking van dit wetsartikel komt goed naar voren in een geschil tussen handelsagent Unamar en principaal NMB. Dit geschil was voor het Hof van Cassatie aanleiding voor het stellen van een prejudiciële vraag over het al dan niet van toepassing zijn van de Belgische Handelsagentuurwet op een tussen partijen gesloten contract waarbij een rechtskeuze is gemaakt voor Bulgaars recht. Het Hof van Justitie bevestigt dat deze wet van toepassing blijft, voor zover het om wetgeving gaat die overeenstemt met de inhoud van de Handelsagentuurrichtlijn.¹⁰⁸ Daarnaast kan dit ook gelden voor in aanvulling op de minimumrichtlijnen opgenomen bepalingen, maar met de randvoorwaarde dat een land moet hebben aangegeven dat de extra bescherming een fundamenteel nationaal belang dient.¹⁰⁹ Met name hierdoor kunnen ten opzichte van de richtlijn per lidstaat verschillen ontstaan.

Het Hof van Cassatie komt naar aanleiding hiervan tot de conclusie dat er ten aanzien van de nationale bepalingen van Boek X WER geen sprake is van fundamenteel nationaal belang, zodat alleen de bepalingen van de richtlijn zelf toegepast moeten worden.¹¹⁰ Is Belgisch recht van toepassing, dan geldt dat ook voor nationale bepalingen die niet als fundamenteel aangemerkt worden.

3.3.3.4.2 Boek X WER en verzekeringsagenten

Verzekeringsagenten zijn in België ook onder de reikwijdte van Boek X WER gebracht.¹¹¹ De van de verzekeringsagent te onderscheiden figuur in België is de zuivere verzekeringsmakelaar. Kenmerkend onderscheid is dat de zuivere verzekeringsmakelaar niet verbonden is aan een of meer verzekeringsmaatschappijen via een samenwerkingsovereenkomst.¹¹² Boek X is daarom niet van toepassing op de zuivere verzekeringsmakelaar. In de praktijk neemt de verzekeringsmakelaar echter vaak de rol aan van een verzekeringsagent.¹¹³ Wel is vervolgens via art. 26 Boek X WER de verzekeringsagent

¹⁰⁵ Richtlijn 86/653/EEG

¹⁰⁶ Op grond van bepalingen van algemeen belang zoals behandeld in paragraaf 3.3.6

¹⁰⁷ Hoek, van, AA, 20160466, p. 473

¹⁰⁸ HvJ EU 17 oktober 2013, ECLI:EU:C:2013:663 (*Unamar/NMB*)

¹⁰⁹ Hoek, van, AA, 20160466, p. 474

¹¹⁰ HvC 12 september 2014, nr. C.11.0430.N (*Unamar/NMB*)

¹¹¹ Ballon, 2011, p. 1129

¹¹² Wynendaele, van, 2017, p. 34

¹¹³ Fontaine, 2017, nr. 895, p. 713

uitgezonderd van Titel 2 van dit boek, dat betrekking heeft op precontractuele informatieplicht naar de handelsagent met betrekking tot de te sluiten samenwerkingsovereenkomst. Titel 1 kent vanuit de richtlijn opgenomen bepalingen met betrekking tot recht op beloning voor de handelsagent, beëindigingsbepalingen zoals een redelijke opzegtermijn en het recht op een uitwinningsvergoeding na beëindiging van de overeenkomst. Nederland heeft voor de verzekeringssector een andere afweging gemaakt, zie hierna in paragraaf 3.3.3.4.4.

3.3.3.4.3 Uitwinningsvergoeding

Op de samenwerking met een Belgische verzekeringsagent is Titel 1 van Boek X WER van toepassing. Alhoewel bepalingen met betrekking tot het recht op beloning of redelijke opzegtermijn op onderdelen afwijken van wat gangbaar is in Nederland kan de uitwinningsvergoeding bij beëindiging van de samenwerking meer impact hebben. Een agent kan aanspraak maken op deze vergoeding in het geval de GA nog aanzienlijke voordelen behaalt met door de agent aangebrachte nieuwe klanten, of vanuit gerealiseerde uitbreiding van zaken met deze klanten.¹¹⁴

Volgens art. X. 18 WER dient een agent binnen een jaar na datum beëindiging van de samenwerkingsovereenkomst kenbaar te maken aan de GA gebruik te willen maken van het recht op uitwinningsvergoeding.

Ook een Belgische subagent, in de situatie van de GA een bij de samenwerkingspartner van de GA aangesloten agent, kan aanspraak maken op bescherming van de Handelsagentuurwet. Dit volgt vanuit een besluit van de Vrederechter uit 2011.¹¹⁵ De Nederlandse jurisprudentie kent hierover een afwijkend standpunt, zo blijkt uit een uitspraak van het Gerechtshof Den Bosch¹¹⁶ die stelt dat een subagent niet handelt in opdracht van de principaal, maar in opdracht van de agent. Wel besluit het Hof dat op basis van redelijkheid en billijkheid een deel van de uitwinningsvergoeding van de agent zou moeten toekomen aan de subagent, voor zover het de door deze laatste aangebrachte klanten betreft.

Boek X WER geeft, net als de richtlijn, geen manier aan waarop de uitwinningsvergoeding moet worden vastgesteld. In België wordt de berekening vormgegeven vanuit een drie fasen model.¹¹⁷

1. De totale beloning vanuit nieuwe klanten en uitbreiding van zaken bij klanten door de agent wordt bepaald, waarna het toekomstige voordeel voor de GA wordt vastgesteld, rekening houdend met marktomstandigheden en verloop van klanten over een periode van maximaal vijf jaren;
2. Vervolgens wordt een billijkheidscorrectie toegepast, omhoog of omlaag, afhankelijk van de duur van de agentuurovereenkomst, of de agent agentuurovereenkomsten heeft met andere verzekeraars, of de agent klanten heeft meegenomen uit de portefeuille en in hoeverre de GA kosten ten behoeve van de groei van de portefeuille bij de agent heeft gemaakt;
3. Tenslotte wordt het uiteindelijke bedrag getoetst aan het in de wet opgenomen maximumbedrag, dat is bepaald op het gemiddelde van de afgelopen jaren (maximaal vijf) ontvangen vergoeding op jaarbasis.

¹¹⁴ Wynendaele, van, 2017, p. 71

¹¹⁵ Vred. Landen-Zoutleeuw, 27 januari 2011, nr. 10A69, DAOR, 2011

¹¹⁶ Hof Den Bosch 20 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:134

¹¹⁷ Wynendaele, van, 2017, p. 72-74

De invloed van een portefeuillerecht¹¹⁸ van de verzekeringsagent, wat recht geeft op doorbetaling van commissie voor het aanbrengen van verzekeringsklanten, op de uitwinningvergoeding zal onderwerp van nader onderzoek moeten zijn.

3.3.3.4 Handelsagentuurovereenkomst in het Nederlands recht?

Ook Nederland heeft de Handelsagentuurrichtlijn geïmplementeerd in de nationale wetgeving. Via art. 7:428 lid 2 BW zijn agenten waarop de Wft van toepassing is, van de bepalingen rondom de agentuurovereenkomst uitgezonderd. Een Belgische rechter zou in internationale gevallen rechtsvergelijking kunnen toepassen omdat de wetgeving gebaseerd is op een EU-richtlijn. Vandaar dat hier ook kort de aanspraak op vergoeding door een agent vanuit Nederlandse jurisprudentie wordt behandeld.

Het drie fasen model wordt ook in de Nederlandse rechtspraak in relatie tot de handelsagentuurwetgeving gehanteerd. Het arrest van de Hoge Raad in de zaak T-Mobile¹¹⁹ is hiervoor het standaardarrest geworden.¹²⁰ De Hoge Raad heeft echter in een ander arrest bepaald dat de agent, voordat toegekomen wordt aan de berekening van de vergoeding, aannemelijk moet maken dat de principaal die hij vertegenwoordigde voordelen in de toekomst zal genieten.¹²¹

3.3.3.5 Vaste vertegenwoordiger

Zakendoen in het buitenland kan andere eisen stellen aan de manier waarop moet worden omgegaan met zakenrelaties.¹²² Een website van de Rijksoverheid benoemt dat bij het zakendoen in België een kantoor ter plekke met lokaal personeel meer vertrouwen kan scheppen.¹²³ Een tussenvorm is het aanstellen van een personeelslid of externe vertegenwoordiger die bekend is met lokale gebruiken. In dergelijke praktijksituaties kan de fiscale- of arbeidsrechtelijke wetgeving van het betreffende land waar de activiteiten worden ontplooid een rol gaan spelen. De samenwerking kan onbedoeld leiden tot de omstandigheid van een vaste vertegenwoordiger. Gelet op de kaders van dit onderzoek wordt hier slechts kort in essentie bij stilgestaan.

Ieder land kan zijn eigen interpretatie geven aan de situatie waarin men een activiteit beschouwt als onderdeel van een vaste inrichting.¹²⁴ De criteria zijn te vergelijken met het in de Wft opgenomen bijkantoor. In internationaal verband wordt geen onderscheid gemaakt tussen een vaste inrichting of een vaste vertegenwoordiger.¹²⁵

Met de focus van ieder land om over de op haar grondgebied behaalde winst belasting te heffen wordt momenteel ook in internationaal verband, georganiseerd via de OESO, gekeken om ook e-commerce activiteiten, zoals het online afsluiten van verzekeringen, onder de noemer van een vaste inrichting te

¹¹⁸ Fontaine, 2017, nr. 909-910, p. 724-725

¹¹⁹ HR 2 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9865 (*T-Mobile/Klomp*)

¹²⁰ Kleinjan, *Contracteren*, 2017-2, p. 72

¹²¹ HR 19 mei 2017, ECLI:NL:HR:2017:935

¹²² Jethu-Ramssoedh & Hendrickx, 2015, p. 113

¹²³ <https://www.nederlandwereldwijd.nl/documenten/publicaties/2017/01/02/het-gaat-hier-net-even-wat-anders>, geraadpleegd 02 juli 2019

¹²⁴ Herwaarden, van, *O&F*, 2015-3, p. 23-24

¹²⁵ Haan, de & Schrievers, de, *MBB*, 2007, nr. 10

kunnen brengen.¹²⁶ Op deze manier wil men realiseren dat over de behaalde winst in een land waar de onderneming niet is gevestigd toch belasting wordt geheven door dat land.¹²⁷

3.3.3.6 Online dienstverrichting naar Belgisch recht

Alhoewel het merendeel van de GA's werkt via bemiddelaars,¹²⁸ waarbij een online verzekeringsplatform eigendom van de bemiddelaar is en de GA in Nederland niet tegelijkertijd als bemiddelaar mag fungeren gelet op het Protocol Volmacht, kan de situatie waarbij de GA via dienstverrichting verzekeringen aanbiedt als direct writer niet onvermeld blijven.

Verzekeringsproducten, met name voor de consumentenmarkt, lenen zich steeds beter voor verkoop via internet. De GA die via internet rechtstreeks in een ander land, dus zonder tussenkomst van een bemiddelaar in dat land, zakendoet met consumenten, dient na te gaan in hoeverre een land de regels vanuit de richtlijn consumentenrechten¹²⁹ van toepassing heeft verklaard op financiële diensten, aangezien art. 3 van de richtlijn financiële diensten uitsluit. De richtlijn geeft regels ter bescherming van de consument die via verkoop op afstand een financiële dienst afneemt.

In België is de richtlijn opgenomen in de Wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming,¹³⁰ waarbij in afdeling 2, onderafdeling 2 de bepalingen voor verzekeringen zijn opgenomen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om precontractuele informatieverplichtingen over het bedrijf van de GA en de financiële dienst, een verbod op het invullen van default opties in invulvakken van een aanvraagformulier en een herroepingstermijn van 14 dagen, die tevens is opgenomen in art. 4 lid 2 W.Verz.¹³¹, om het contract alsnog te ontbinden. De informatieplichten gelden in België ook voor alledaagse transacties,¹³² zoals een direct bij aanvraag ingaande aflopende reisverzekering.

Ook stelt de Belgische wetgever dat de gedragsregels in het land van vestiging moeten worden nageleefd¹³³, zodat de GA ook de vakbekwaamheidsregels voor bemiddelaars in Nederland in acht moet nemen.¹³⁴

3.3.4 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 1.D

Naar Nederlands recht kwalificeren de activiteiten van de GA vanuit een overeenkomst van opdracht. In het Belgisch recht is er in dezelfde betekenis sprake van een overeenkomst van lastgeving. Het verschil tussen beide kwalificaties lijkt klein, maar bij de weging van de toerekening van handelingen aan ofwel de volmachtgever of aan de GA in geval van overtreding van de bevoegdheid door de GA heeft dit onderscheid invloed op de vaststelling van een schijnmandaat. Hierdoor bestaat het risico, evenals bij het vertegenwoordigen van een onbevoegde verzekeraar, van aansprakelijkheid aan de zijde van de GA.

¹²⁶ Evenboer, 2015, p. 34

¹²⁷ Herwaarden, van, *O&F*, 2015-3, p. 29

¹²⁸ Jong, de, *TAV*, 2017-5, p. 18

¹²⁹ Richtlijn 2011/83/EU

¹³⁰ Collé, 2011, p. 41

¹³¹ Collé, 2011, p. 42

¹³² Terryn, *TvC*, 2015, p. 145

¹³³ Zie paragraaf 3.2.6.3

¹³⁴ Jong, de, *NtHr*, 2018-1, p. 33-34

Online dienstverrichting kwalificeert als bemiddeling, waardoor de GA te maken krijgt met vakbekwaamheidseisen. Verder kan de in ieder land geïmplementeerde wetgeving vanuit de Richtlijn consumentenrechten van toepassing zijn, die naar Belgisch recht aan de orde is.

Het contractenrecht in de verschillende lidstaten kan van elkaar verschillen. De gehanteerde taal kan invloed hebben op de rechtsgeldigheid van gemaakte afspraken.

3.3.5 RECHTSVERHOUDING GA – VERZEKERINGNEMER/VERZEKERDE

3.3.5.1 Inleiding

Bij de behandeling van dit onderdeel is het uitgangspunt dat Belgisch recht van toepassing is,¹³⁵ zodat deze paragraaf met name het Belgisch recht behandelt en waar relevant een vergelijk met Nederlands recht wordt gemaakt. Opgemerkt wordt dat ook bij consumentenovereenkomsten rechtskeuze in een dienstverleningsovereenkomst of algemene voorwaarden mogelijk is, waarbij de kans dat het rechtskeuzebeding voor een ander recht dan dat van België wordt vernietigd groot is.¹³⁶

In de dagelijkse bedrijfsvoering bestaat de kans dat de GA onbewust grensoverschrijdende diensten aan het verrichten is in het licht van de Wft,¹³⁷ gelet op het uitgewerkte begrip dienstverrichting¹³⁸. Ook op die rechtsverhouding zal in beginsel Belgisch recht van toepassing zijn.¹³⁹ De verzekeringnemer of verzekerde kan als wederpartij ten opzichte van de GA komen te staan, waarbij de hierna te behandelen derdenbescherming en schijnmandaat naar Belgisch recht aan de orde kunnen zijn.

3.3.5.2 Derdenbescherming en schijnmandaat naar Belgisch recht

In beginsel verleent het Belgisch recht aan de derde, die niet betrokken is bij de overeenkomst van lastgeving, op grond van art. 1321 BBW derdenbescherming,¹⁴⁰ vergelijkbaar met de in paragraaf 3.3.2.2 behandelde regeling vanuit het Nederlands recht. De criteria van derdenbescherming zijn ook te herkennen in de criteria voor het vaststellen van de aanwezigheid van het schijnmandaat.

Er kan gesproken worden van een schijnmandaat, op grond waarvan een lastgever gebonden is aan de door de lasthebber verrichte handeling, indien cumulatief voldaan is aan de hierna behandelde voorwaarden.¹⁴¹

1. Er is sprake van een schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid bij lasthebber

De derde beroept zich op de aanname dat de vertegenwoordiger bevoegd is namens de lastgever te handelen. Een derde die zich hierop beroept kan alle mogelijke bewijsmiddelen inzetten, zoals een onduidelijke of dubbelzinnig opgestelde overeenkomst waaruit de vermeende bevoegdheid is afgeleid.¹⁴²

¹³⁵ Zie paragraaf 1.3.2.3

¹³⁶ Bochove & Pannebakker, *TvC*, 2017, p. 141

¹³⁷ Zie praktijksituatie (2), p. 10 en paragraaf 4.2.2

¹³⁸ Zie paragraaf 3.2.4

¹³⁹ Zie paragraaf 1.3.2.3

¹⁴⁰ Samoy, 2005, p. 100

¹⁴¹ Oevelen, van, 2017, nr. 511, p. 625

¹⁴² Oevelen, van, 2017, nr. 510, p. 623

2. De schijn is toerekenbaar aan de lastgever

De lastgever moet mede de oorzaak zijn van de onduidelijkheid. Bijvoorbeeld door het opstellen van de onduidelijke overeenkomst, of het niet ingrijpen om de ontstane schijn weg te nemen.¹⁴³ Deze omstandigheden worden ook benoemd in de overweging bij het arrest van het Hof van Cassatie in een geschil waar de schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid aanwezig werd geacht bij de tussenpersoon in zijn handelen namens de bankinstelling Alcredima.¹⁴⁴

3. Goede trouw van de derde die zich op de vertegenwoordigingsbevoegdheid beroept

Wanneer sprake is van goede trouw van een derde wordt ingevuld door een arrest van het Hof van Cassatie van 20 juni 1988¹⁴⁵ waarin wordt aangegeven dat de goede trouw afhankelijk is van de omstandigheden van het geval. Beoordeeld moet worden of de derde wist of behoorde te weten dat de vertegenwoordigingsbevoegdheid niet toereikend was. Hieruit kan een onderzoeksplicht voor de derde worden afgeleid die proportioneel moet zijn gegeven het onderwerp waar de rechtshandeling betrekking op heeft.¹⁴⁶ Dit kan variëren van referentie aan signalen waarbij de lasthebber met regelmaat het logo en naam van de lastgever hanteert, tot het doen van navraag bij de lastgever of het opvragen van de lastgevingsovereenkomst waar de vertegenwoordiging op wordt gebaseerd.¹⁴⁷ Tegenover de helderheid omtrent de omvang van de volmacht via lastgeving staat dat de GA niet kan worden aangesproken om de overeenkomst die buiten de bevoegdheid gesloten is na te komen.¹⁴⁸

4. De derde te goeder trouw lijdt schade als de vertegenwoordigingsbevoegdheid niet gehonoreerd wordt door de lastgever

De schade hoeft niet uitsluitend te bestaan uit directe schade, maar kan ook bestaan uit de gevolgen om het nadeel dat een derde ondervindt te voorkomen of te beperken.¹⁴⁹

3.3.5.3 Informatieverschaffing naar Belgisch recht

De lasthebber kan, ter beperking van diens aansprakelijkheid ten opzichte van de wederpartij in geval van het handelen buiten bevoegdheid, ervoor kiezen om de omvang van het mandaat proactief te communiceren in plaats van het onderzoek door de derde af te wachten.¹⁵⁰ De GA die vervolgens buiten zijn mandaat handelt is niet gebonden aan de overeenkomst, maar kan door de derde wel aansprakelijk worden gesteld voor de gevolgen ervan.¹⁵¹ De informatieverschaffing is voor de GA ook van belang gelet op het ook in België gangbare kenbaarheidsvereiste, dat wordt behandeld in paragraaf 3.3.5.4, temeer omdat een Nederlandse GA in België alleen wordt vermeld op een Excel lijst van verzekerings- en herverzekeringstussenpersonen die via dienstverrichting actief zijn,¹⁵² waaruit niet direct de hoedanigheid van de GA blijkt. Nederland heeft er al eerder voor gekozen de informatieplicht, opgenomen in art. 1:107

¹⁴³ Samoy, 2005, p. 63. Oevelen, van, 2017, nr. 513-514, p. 627-629

¹⁴⁴ HvC 25 juni 2004, nr. C.02.122.F/1

¹⁴⁵ HvC, 20 juni 1988, 1258

¹⁴⁶ Oevelen, van, 2017, nr. 516, p. 632

¹⁴⁷ Oevelen, van, 2017, nr. 516, p. 634

¹⁴⁸ Samoy, 2005, p. 59

¹⁴⁹ Oevelen, van, 2017, nr. 517, p. 635

¹⁵⁰ Samoy, 2005, p. 55

¹⁵¹ Samoy, 2005, p. 55

¹⁵² www.fsma.be/nl, gezocht op 'dienstverrichting' op 3 juni 2019

lid 1 Wft, te formaliseren in een openbaar register, met als doel dat contractspartijen of derden kunnen controleren of een GA over een formele vertegenwoordigingsbevoegdheid beschikt.¹⁵³ Hierin is op hoofdlijnen informatie terug te vinden waar de GA volmacht voor heeft, ongeacht de volmachtgever en een opsomming van de verzekeraars waarvan de GA een volmacht heeft ontvangen. De reikwijdte van het verkregen mandaat, dat in de volmachtovereenkomst is beschreven, kan hieruit niet worden afgeleid.

3.3.5.4 Kenbaarheidsvereiste naar Belgisch recht

Een belangrijk aspect in het kader van het Belgisch contractenrecht is het feit dat het voor bij een overeenkomst betrokken partijen duidelijk moet zijn dat een van de partijen in naam en voor rekening van een ander handelt. De vertegenwoordiger moet duidelijk zijn over het feit dat voor een ander een overeenkomst wordt aan gegaan. De wederpartij moet, na hiervan kennis te hebben genomen, concreet instemmen met de overeenkomst. Onduidelijkheid op dit punt kan de vertegenwoordiger duur komen te staan, omdat het Belgisch recht dan de GA als de partij aanwijst die aan de overeenkomst gebonden is.¹⁵⁴

Er worden aan dit kenbaarheidsvereiste in België strenge eisen gesteld, zo blijkt uit een arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 4 juni 2002¹⁵⁵. In dit geschil diende de notaris de kosten van een bodemonderzoek waartoe het een partij had opgedragen zelf te dragen, omdat onduidelijk was of de notaris deze opdracht op grond van een overeenkomst van lastgeving had gegeven, aangezien de notaris dit niet expliciet had gecommuniceerd. De Nederlandse rechtspraak lijkt zich hierin genuanceerder op te stellen.¹⁵⁶

3.3.6 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 1.E

De vertegenwoordigingsbevoegdheid is in twee stukken op te delen. De bevoegdheid op grond van de Financiële toezichtwetgeving en de bevoegdheid op grond van de lastgevingsovereenkomst.

Het niet naleven van de notificatiebepalingen rondom dienstverrichtingsactiviteiten, als onderdeel van de markttoetredingsbepalingen van de Wft en de W.Verz., kan leiden tot handhavingsmaatregelen van de toezichthouder die zeer ingrijpend kunnen zijn.

De GA die buiten de verkregen bevoegdheid handelt kan hiervoor aansprakelijk zijn ten opzichte van de volmachtgever of de verzekeringnemer en verzekerde. De GA die een onbevoegde verzekeraar vertegenwoordigt moet zelf instaan voor de gesloten overeenkomst. Informatievoorziening omtrent de omvang van de lastgeving kan die aansprakelijkheid beperken. Zowel Nederland als België kennen regels om aanwezigheid van schijnmandaat vast te stellen. Op grond van het Belgisch recht wordt een schijnmandaat minder snel aangenomen (zie voor een vergelijk Nederlands en Belgisch recht bijlage V). Vaststelling van onbevoegdheid van de GA, zonder dat sprake is van een schijnmandaat leidt zowel in het Nederlands recht als in het Belgisch recht tot nietigheid¹⁵⁷ van de gesloten verzekering.

De GA die bij het rechtstreeks zakendoen met eindklanten niet duidelijk vermeld dat namens een volmachtgever wordt gehandeld bij het afsluiten van een overeenkomst, dient naar Belgisch recht mogelijk zelf in te staan voor de rechtsgevolgen uit de gesloten overeenkomst.

¹⁵³ Jong, de, *NtHr*, 2017-6, p. 347

¹⁵⁴ Samoy, 2005, p. 27 en p. 56

¹⁵⁵ Hof van Beroep Brussel 4 juni 2002, R.W. 2003-04, 1027

¹⁵⁶ zie paragraaf 3.4.2.1

¹⁵⁷ Waarmee geacht wordt dat de verzekeringsovereenkomst nooit is gesloten

3.4 RISICOBEBEERSING EN BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID

3.4.1 INLEIDING

De bedrijfsactiviteiten van de GA zijn ondergebracht in een aparte juridische entiteit met een eigen jaarrekening waarin niet ook gelijktijdig bemiddelingsactiviteiten of advies zijn ondergebracht, voortvloeiend uit marktafspraken tussen het Verbond van Verzekeraars en de NVGA die zijn vastgelegd in het Protocol Volmachten¹⁵⁸. Het Protocol is opgesteld als nadere invulling van de Gedragscode Verzekeraars, die is opgesteld vanuit de Wft verplichtingen voor het voeren van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het Protocol beoogt een scheiding tussen de GA en het bemiddelingsbedrijf waarmee het in veel gevallen verbonden is. In dit onderzoek is uitgegaan van de GA die met een hoofdvestiging in Nederland in de markt actief is vanuit een BV. Vanuit deze positie is het vennootschapsrecht van Boek 2 BW van toepassing. In dit hoofdstuk worden de vennootschapsrechtelijke argumenten onderzocht om aan risicobeheersing te doen en zal blijken dat de in voorgaande paragrafen behandelde onderwerpen daarmee verband houden.

3.4.2 INTERNATIONAAL VENNOOTSCHAPSRECHT

Het recht dat op een vennootschap van toepassing is wordt in internationale verhoudingen bepaald door de wettelijke bepalingen van IPR.¹⁵⁹ Veel landen hebben ook een eigen nationaal IPR. Dit is met name van belang indien een GA zich met een naar Nederlands recht opgerichte vennootschap wil vestigen in een ander land. Het land van vestiging kan in de wet opgenomen hebben dat het vennootschapsrecht van het land waar de rechtspersoon statutair gevestigd is wordt gerespecteerd, ook wel het incorporatiestelsel genoemd, of dat het recht van het land van vestiging van toepassing is. Dit staat bekend als de leer van de werkelijke zetel. Indien vanuit het land waar de vennootschap is opgericht ook de bedrijfsactiviteiten worden uitgevoerd zal de vennootschap over het algemeen worden erkend.¹⁶⁰ Nederland hanteert het incorporatiestelsel.¹⁶¹ Tot begin 2019 werd in het Belgisch Vennootschapsrecht nog de werkelijke zetelleer gehanteerd.¹⁶² Met ingang van 23 maart 2019 is de Wet tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen in werking getreden.¹⁶³ In art. 2:146 van Titel 10 'Internationale Privaatrechtelijke bepalingen' van deze wet kan worden afgeleid dat tegenwoordig het incorporatiestelsel van toepassing is. Het onderscheid is relevant indien daadwerkelijke vestiging van een rechtspersoon in een ander land wordt overwogen. Bij dienstverrichting is hiervan geen sprake.

¹⁵⁸ Voor leden van het Verbond van Verzekeraars en leden van de NVGA is deze zelfregulering bindend, zie Jong, de, *NtHr*, 2017-5, p. 18

¹⁵⁹ Buijn & Storm, 2013, p. 1184

¹⁶⁰ Buijn & Storm, 2013, p. 1182

¹⁶¹ Schilfgaarde e.a., 2013, p. 458

¹⁶² *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers*, DOC 54 3119/001, p. 15-16

¹⁶³ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers*, publicatie 2019-04-04, Numac 2019040586

3.4.3 BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID

Voor het Nederlandse vennootschapsrecht is, op grond van art. 2:242 BW, de bestuurder degene die benoemd is door de AV. Het betreft hier de statutair bestuurder, te onderscheiden van de titulair bestuurder/directeur, die niet benoemd wordt door de AV. De bestuurder is, behoudens beperkingen die opgenomen kunnen zijn in de statuten van de vennootschap, belast met het besturen van de vennootschap, aldus art. 2:239 lid 1 BW. Ter waarborging dat de bestuurder zijn taak op een goede manier vervult, heeft de wetgever de gehoudenheid daartoe opgenomen in art. 2:9 lid 1 BW. Worden taken onbehoorlijk vervuld, dan kan de bestuurder hiervoor ten opzichte van de vennootschap, met diens privévermogen, persoonlijk aansprakelijk worden gehouden. Er wordt dan gesproken van onbehoorlijk bestuur.

De behoorlijke taakvervulling vanuit art. 2:9 lid 1 BW moet worden uitgelegd als een inspanningsverbintenis¹⁶⁴. Hier vloeit op zichzelf nog geen bestuurdersaansprakelijkheid uit voort. De aansprakelijkheid van de bestuurder volgt uit art. 2:9 lid 2 BW dat stelt dat elke bestuurder verantwoordelijkheid draagt voor de algemene gang van zaken binnen de vennootschap en aansprakelijk is in geval van onbehoorlijk bestuur. Het is voor een bestuurder wel mogelijk zich tegen een dergelijke aanklacht te verweren. Daarvoor is het noodzakelijk dat aangetoond kan worden dat hem, zoals art. 2:9 lid 2 BW het verwoord, 'mede gelet op de aan anderen toebedeelde taken, geen ernstig verwijt kan worden gemaakt en hij niet nalatig is geweest in het treffen van maatregelen om de gevolgen van onbehoorlijk bestuur af te wenden'. Om te bepalen of er sprake is van een ernstig verwijt moeten, volgens Timmerman¹⁶⁵, door de rechter alle omstandigheden van het geval worden meegewogen. Hoe deze afweging plaatsvindt valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

Met aan anderen toebedeelde taken bedoelt de wetgever taken die op basis van daaraan ten grondslag liggende afspraken in beginsel door medebestuurders worden uitgevoerd. Op grond hiervan kan een medebestuurder zich aan aansprakelijkheid onttrekken, zoals bijvoorbeeld blijkt in het geschil tussen curator en Anfodie Beheer, waarbij de Rechtbank Rotterdam¹⁶⁶ concludeert dat het voorkomen van ontruiming van de bloemenwinkel, ondergebracht in een aparte rechtspersoon waar Anfodie aandeelhouder van is, tot de feitelijke taken behoort van die aparte rechtspersoon. Anfodie kan in dit geval geen ernstig verwijt worden gemaakt in de uitoefening van haar bestuurstaak. Schuilgaan achter de taakverdeling helpt medebestuurders niet altijd, zo blijkt uit een vonnis van de Rechtbank Oost-Brabant die gelet op het grote financiële belang van een aangegane huurovereenkomst concludeert dat dit een verantwoordelijkheid is van de gezamenlijke bestuurders.¹⁶⁷

Ook in geval van faillissement van de vennootschap wordt de behoorlijke taakvervulling van een bestuurder beoordeeld. Art. 2:248 BW stelt in lid 1 dat in geval van faillissement van de vennootschap iedere bestuurder jegens de boedel hoofdelijk aansprakelijk is voor het bedrag van de schulden voor zover deze niet door vereffening van de overige baten kunnen worden voldaan, indien het bestuur zijn taak kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld en aannemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van het faillissement. De

¹⁶⁴ Schilfgaarde e.a., 2013, p 179

¹⁶⁵ Timmerman, *WPNR*, 2016, 7105, p. 325-329

¹⁶⁶ Rb. Rotterdam 14 juli 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BN7874 (*Curator/Anfodie*)

¹⁶⁷ Rb. Oost-Brabant 17 december 2014, ECLI:NL:RBOBR:2014:8100

curator kan dan namens de vennootschap trachten de bestuurder persoonlijk aansprakelijk te stellen, zoals ook vanuit het hierboven aangehaalde vonnis van de Rechtbank Rotterdam afgeleid kan worden.

3.4.4 RISICOANALYSE EN PERSOONLIJKE AANSPRAKELIJKHEID

De bestuurder van een vennootschap wordt geacht in het belang van de vennootschap de koers uit te zetten. Bij strategische besluiten worden aan de bestuurder extra eisen gesteld, met name ten aanzien van een zorgvuldige voorbereiding om te komen tot een besluit. Besluiten die genomen worden zonder goede voorbereiding¹⁶⁸, onvoldoende onderzoek naar de mogelijke risico's¹⁶⁹ of gebrek aan interne controle¹⁷⁰ op naleving van wet- en regelgeving kunnen mogelijk leiden tot een ernstig verwijt en daarmee onbehoorlijk bestuur.¹⁷¹ De Rechtbank Utrecht heeft in 2007 geoordeeld dat het niet uitvoeren van een risicoanalyse een beleidskeuze is geweest van het bestuur, die als onbehoorlijk moet worden aangemerkt, waardoor het bestuur voor de gevolgen daarvan aansprakelijk is.¹⁷² Een dergelijk verwijt kan de bestuurder ook treffen in relatie tot de gevolgen van handhavingsmaatregelen van toezichthouders,¹⁷³ aansprakelijkheid voor het buiten de volmacht bevoegdheid handelen¹⁷⁴ of onzorgvuldige voorbereiding alvorens de markt van een lidstaat te betreden¹⁷⁵. Ook kan bij gebrek aan kennis de interne controle niet goed worden uitgeoefend.

3.4.5 TUSSENCONCLUSIE DEELVRAAG 2

Conform het Nederlandse en Belgische IPR blijft de Nederlandse wetgeving op de vennootschap van de GA en op de bestuurders ervan van toepassing. De bestuurder kan op grond van art. 2:9 BW of art. 2:248 BW van het Nederlands recht persoonlijk aansprakelijk worden gesteld voor schade door een bestuursbesluit rondom dienstverrichting dat niet weloverwogen wordt genomen of interne controle uitoefent op het voldoen aan wet- en regelgeving. Het uitvoeren van een risicoanalyse, die in het besluitvormingsproces wordt meegenomen, is daarbij een randvoorwaarde.

¹⁶⁸ *Kamerstukken II 1983/84*, 16 530, nr. 12, p. 17

¹⁶⁹ *Kamerstukken II 1983/84*, 16 631, nr. 6, p. 34

¹⁷⁰ Strik, 2010, p. 284

¹⁷¹ Strik, 2010, p. 278-279

¹⁷² Rb. Utrecht 12 december 2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BB9709 (*Ceteco*) r.o. 5.105

¹⁷³ Zie paragraaf 3.1.2.3

¹⁷⁴ Zie paragraaf 3.3.2.5

¹⁷⁵ Zie paragraaf 3.3

4. ONDERZOEK VAN DE PRAKTIJK

4.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk omvat een vanuit het praktijkonderzoek opgestelde beantwoording van de geformuleerde deelvragen. De interviewverslagen zijn opgenomen in bijlage VI. Het onderwerp van het onderzoek is voor de geïnterviewden erg abstract gebleken, waardoor op voorhand de gedachte leefde weinig toegevoegde waarde te kunnen leveren voor het onderzoek. Geïnterviewden kwamen gedurende het interview veelal tot andere inzichten.

4.2 VERSLAG PER DEELVRAAG

4.2.1 MARKTTOETREDING[DEELVRAAG 1]

De GA's die notificatie van dienstverrichting naar een of meer lidstaten aan de AFM hebben gedaan doen dit via lokale bemiddelaars of via in Nederland gevestigde bemiddelaars. Alleen geïnterviewde G-6 werkt online zonder bemiddelaar. Hierbij gaat het hoofdzakelijk om risico's die niet in Nederland gelegen zijn, of om risico's van klanten die niet in Nederland gevestigd zijn of domicilie hebben. In de volmachtovereenkomst is geen specifieke aandacht voor dienstverrichting. De markttoetredingsbevoegdheid van de verzekeraar wordt door de GA veelal wel bij aanvang van de activiteit gecontroleerd, maar niet doorlopend. Opvallend, gelet op het onderzoek van het recht, is dat G-2 en G-7 aangeven dat in een volmachtovereenkomst een ander recht dan dat van Nederland is overeengekomen. In hoeverre dit stand kan houden gelet op de rechtskeuzebepaling in de wettelijk voorgeschreven Modelvolmacht¹⁷⁶ zal onderwerp van nader onderzoek moeten zijn.

4.2.2 BEWUSTZIJN[DEELVRAAG 2]

Van de GA's die geen notificatie van dienstverrichting hebben gedaan geeft een aantal aan wel in Nederland gelegen risico's voor klanten die niet in Nederland gevestigd zijn of domicilie hebben in portefeuille te hebben. De in paragraaf 2.4 beschreven hypothese wordt hiermee bevestigd. Vanuit de interviews blijkt dat het begrip dienstverrichting door de GA verschillend wordt ingevuld.¹⁷⁷ Daar waar het gaat om het verzekeren van een risico gelegen buiten Nederland is men het nog eens, al stelt G-9 dat dit aspect alleen een criterium is voor een verzekeraar. Het verzekeren van een in Nederland gelegen risico voor een niet Nederlandse klant¹⁷⁸ wordt eerst door een minderheid, maar uiteindelijk door zes¹⁷⁹ van de negen geïnterviewden als dienstverrichting aangemerkt. De samenwerking met lokale bemiddelaars of GA's wordt alleen door G-3 en G-9 niet als dienstverrichting gekwalificeerd. De interpretatie door marktpartijen wijkt derhalve af van het in paragraaf 3.2.4 uitgewerkte begrip.

¹⁷⁶ Zie paragraaf 1.3.2.3

¹⁷⁷ Zie interviews, vraag 10 voor GA en vraag 11 voor verzekeraar/volmachtgever

¹⁷⁸ Hieronder te verstaan zowel klanten met gewone verblijfplaats, vestigingsplaats of domicilie anders dan in Nederland

¹⁷⁹ Door het bespreken van het onderwerp tijdens het interview lijkt dit ook voor G-2 en G-3 wel het geval

4.2.3 PRAKTIJKERVARINGEN[DEELVRAAG 3]

De GA die in een andere lidstaat actief wil zijn kan te maken krijgen met een actieve toezichthouder¹⁸⁰ of protectionistisch ingestelde lokale bemiddelaars.¹⁸¹ Het controleren van de licentie van de verzekeraar is daarnaast aan te bevelen.¹⁸² Bezwaren met betrekking tot dienstverrichting hebben met name betrekking op het hanteren van een passend productenpalet dat productontwikkelingscapaciteit en aanvullende kennis bij medewerkers van de GA vergt.¹⁸³ Juridische ondersteuning via een advocaat die bekend is met de wetgeving van de lidstaat lijkt hierbij essentieel.¹⁸⁴ Extra risico loopt de GA op het gebied van begrijpelijkheid van polisvoorwaarden of in de communicatie bij uitvoering van de overeenkomst door een taalbarrière of taalinterpretaties.¹⁸⁵ Bij samenwerking met agenten in België kan de uitwinningvergoeding zoals opgenomen in Boek X WER voor de GA nadelige financiële consequenties hebben. De werking ervan wordt vanuit de praktijk niet herkend. Geïnterviewde G-9 verklaart dit vanwege de vermoedelijke invloed van het portefeuillerecht, waardoor beloningsrechten meegaan met de bemiddelaar. Tenslotte is het in het kader van bedrijfscontinuïteit aan te bevelen de dienstverrichtingsactiviteiten te bespreken met de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar gelet op de in de polisvoorwaarden opgenomen beperkingen in het van toepassing zijnde recht op overeenkomsten.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Zie interview G-6

¹⁸¹ Zie interview G-9

¹⁸² Zie interview G-7

¹⁸³ Zie interview G-2 en G-9

¹⁸⁴ Zie interview G-6 en G-9

¹⁸⁵ Zie interview G-6

¹⁸⁶ Zie interview G-2

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1 CONCLUSIE

Dit praktijk juridisch onderzoek is opgestart om in opdracht van de NVGA te komen tot een handelingsvoorstel rondom het in paragraaf 1.3.1 uiteengezette handelingsprobleem. De centrale vraag: 'Wat is de invloed van het Nederlandse en Belgische Burgerlijk- en Financieel Toezichtrecht op de contractuele rechtspositie en de bestuurdersaansprakelijkheid van de GA in relatie tot het verrichten van diensten naar België?' was het vertrekpunt van het onderzoek. In de inleiding is reeds duidelijk verwoord dat de bedrijfsactiviteiten deels vallen onder het Nederlands recht en deels onder het Belgisch recht. Hierna wordt de vraag beantwoord vanuit de geformuleerde deelconclusies vanuit het uitgevoerde theoretisch onderzoek en het onderzoek van de praktijk met toepassing van de redeneervragen.

- Het begrip dienstverrichting vanuit de Wft is voor de GA onduidelijk geformuleerd en wordt zowel door de toezichthouder als door de praktijk verschillend geïnterpreteerd. Hierdoor worden in de praktijk onbewust gereguleerde dienstverrichtingsactiviteiten verricht waardoor het risico van handhavingsmaatregelen door toezichthouders aanwezig is;
- De GA die een verzekeraar vertegenwoordigt in een land waar deze niet bevoegd is om actief te zijn is ten opzichte van de wederpartij aansprakelijk voor de nietigheid van de verzekering die daar het gevolg van is. De praktijk beoordeelt verzekeraars in te beperkte mate op dit punt;
- Door een lidstaat vastgestelde bepalingen van algemeen belang en de van het Nederlands recht afwijkende kwalificatie van de volmacht kunnen negatieve invloed hebben op de rechtspositie. Vanuit het uitgevoerde onderzoek blijkt dit uit het feit dat:
 - een Belgische verzekeringsagent bij ontbinding van de samenwerking een beroep kan doen op een uitwinningvergoeding vanuit de Handelsagentuurrichtlijn, wat in de Belgische praktijk echter niet wordt gehanteerd;
 - Belgisch recht minder snel schijnmandaat aanwezig acht, waardoor de GA eerder rechtstreeks aansprakelijk kan zijn ten opzichte van de wederpartij;
 - het hanteren van een andere taal dan de voertaal van het tot misverstanden kan leiden bij uitleg van contractafspraken of de geldigheid daarvan;
 - vormen van samenwerking kunnen kwalificeren als vaste vertegenwoordiging wat fiscale consequenties kan hebben voor de onderneming;
 - de GA, op grond van het kenbaarheidsvereiste, naar Belgisch recht zelf moet instaan voor een afgesloten overeenkomst indien de wederpartij onvoldoende duidelijk is gemaakt namens een ander, de verzekeraar, de overeenkomst te sluiten;
- Het uitvoeren van een risicoanalyse, ingebed in een risicomanagementbeleid, is gelet op de conclusies vanuit dit onderzoek een belangrijke stap om invulling te geven aan het vereiste van goed ondernemingsbestuur. Hiermee wordt de bedrijfscontinuïteit beter gewaarborgd en persoonlijke bestuurdersaansprakelijkheid beperkt;

5.2 AANBEVELINGEN

Op basis van de conclusies uit dit onderzoek wordt de NVGA aanbevolen om het onderwerp dienstverrichting uitdrukkelijk onder de aandacht te brengen van de GA's in Nederland. Het levert een waardevolle bijdrage aan het thema 'gecertificeerde zekerheid' zoals opgenomen in de Position Paper 2018.

Gebaseerd op het uitgevoerde onderzoek wordt iedere GA aanbevolen om:

- een goed risicomanagementbeleid te implementeren. Dit is een absoluut vereiste om in detail zicht te krijgen op de bedrijfsactiviteiten en de risico's die daaraan gelieerd zijn te onderkennen. Aan de hand hiervan kunnen maatregelen worden getroffen om de continuïteit van de bedrijfsvoering van de GA te waarborgen en wordt de wettelijke taak van goed ondernemingsbestuur ingevuld. Het uitvoeren van een risicoanalyse dient geen eenmalige activiteit te zijn, omdat omstandigheden, activiteiten en wetgeving kunnen wijzigen.

Door middel van het volgen van de aanpak zoals in dit onderzoeksrapport is uitgewerkt en het hanteren van het hierin gedefinieerde begrip dienstverrichting kan worden vastgesteld of de AFM dient te worden geïnformeerd over dienstverrichting naar bepaalde landen.

- Zodra is vastgesteld dat er sprake is van dienstverrichting naar een andere lidstaat, vormt het beoordelen van de bepalingen van nationaal belang, via de website van EIOPA, een goede start voor verder onderzoek naar de mogelijke impact van wet- en regelgeving. Het inschakelen van externe juridische deskundigheid is hierbij aan te bevelen, zeker voor GA's die zelf niet beschikken over de deskundigheid op juridisch gebied om dit goed te kunnen analyseren.
- De GA die actief is in België afsluit wordt aanbevolen de volmachtovereenkomst te publiceren, zodat deze te raadplegen is door partijen waarmee zaken wordt gedaan. Hiermee wordt voorkomen dat de GA aan buiten zijn bevoegdheid gesloten overeenkomsten gebonden wordt in de nakoming ervan.
- De GA die rechtstreeks zakendoet met eindklanten wordt aangeraden zo duidelijk mogelijk te zijn over het feit dat bij het afsluiten van verzekeringscontracten namens een volmachtgever wordt gehandeld.
- De GA is deskundig op verzekeringsgebied. Toch kan de aanbeveling om met de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar de verzekeringsdekking rondom dienstverrichting af te stemmen niet onvermeld blijven. Dit indachtig de schilder of timmerman die het werk voor de klant hoger prioriteert dan de klus in eigen huis.

Daarnaast kan de NVGA de sector een dienst bewijzen door te trachten de AFM ertoe te bewegen meer duidelijkheid te verschaffen rondom het in de Wft gehanteerde begrip dienstverrichting, bijvoorbeeld door het opstellen van een leidraad.

6. REFLECTIE

Met de afronding van dit praktijk juridisch onderzoek is het tijd voor een terugblik.

Vanuit de centrale vraag diende onderzoek te worden gedaan naar implicaties vanuit het Financieel toezichtrecht en Burgerlijk recht van Nederland en België, alsmede de invloed daarvan op bestuurdersaansprakelijkheid en contractuele rechtsverhoudingen.

Vanuit de Masteropleiding opgedane kennis vormde een goede basis om veel relevante aspecten in relatie tot het vraagstuk te herkennen, zodat vooraf ook bepaalde kaders konden worden benoemd. Bij het bespreken van het onderzoeksplan is het belang van verdere kadering van het onderzoek benadrukt. Dit heeft geleid tot het besluit om de aspecten rondom rechtskeuze niet onderdeel van het onderzoek te laten zijn, maar te beschrijven als kader. De keuze tussen behandelen in het onderzoek en voldoende kaders is tijdens het uitvoeren van het onderzoek een uitdaging gebleven. Bepaalde deelonderwerpen waren nuttig of nodig voor het schetsen van context, maar konden slechts beperkt worden behandeld, gelet op de gestelde maximale omvang van de eindschrijving. Op die onderdelen zal nadere verdieping moeten worden verkregen via aanvullend onderzoek.

Vanuit het overzicht van bepalingen van algemeen belang, dat slechts summier aangeeft welke Belgische wetgeving van toepassing is, leek het kader van het onderzoek in eerste instantie te ruim. Door de opbouw van het onderzoek, vanuit het in kaart brengen van markttoetredingsbepalingen en het helder krijgen van het begrip dienstverrichting, kon bij het behandelen van de invloed op rechtsverhoudingen voldoende focus worden aangebracht. Het praktijk juridisch onderzoek kon van hieruit worden vertaald naar de voor de sector meer gangbare activiteit van risicomanagement en het raakvlak met bestuurdersaansprakelijkheid. Het onderzoek van de praktijk bevestigde dat de behandelde kernelementen van het recht de essentie raken, waarbij de onduidelijkheid rondom het begrip dienstverrichting, zowel vanuit de rechtstheorie als in de praktijk opvallend te noemen zijn.

De ruime bekendheid met de branche van het gevolmachtigdenbedrijf bleek bij het uitvoeren van het onderzoek van de praktijk zowel een voordeel als een nadeel. Door de ervaring kon meer verdieping worden aangebracht om de hypothese te onderzoeken. Onderzoeksvragen werden echter ook wel eens retorisch teruggelegd, wat het verkrijgen van waardevolle antwoorden soms lastig maakte.

Naar verwachting kan de GA in Nederland profijt trekken uit aanpak van dit onderzoek en is met de uitvoering ervan de geformuleerde doelstelling bereikt. Ik kijk terug op een zeer boeiend en leerzaam onderzoekstraject als sluitstuk van de Master Bedrijfsrecht.

Asser/Kortmann, 3-III, 2017

S.C.J.J. Kortmann, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 3-III, Volmacht en vertegenwoordiging*, Deventer: Wolters Kluwer 2017

Asser/Kramer & Verhagen, 10-III, 2015

X.E. Kramer & H.L.E. Verhagen, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 10-III, Internationaal Privaatrecht-Internationaal vermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2015

Asser/ Tjong Tjin Tai, 7-IV, 2018

T.F.E. Tjong Tjin Tai, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7-IV. Opdracht incl. de geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer: Wolters Kluwer 2018

Asser/Vonken e.a., 10-I, 2018

A.P.M.J. Vonken, H.L.E. Verhagen, X.E. Kramer & S. van Dongen, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 10. Internationaal privaatrecht. Deel 1. Algemeen deel IPR*, Deventer: Wolters Kluwer 2018

Ballon, 2011

L. Ballon, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, XIII Handels- en Economisch recht - Deel I, Ondernemingsrecht Volume B*, Mechelen: Wolters Kluwer 2017 (BE¹⁸⁷)

Bertrams & Kruisinga, 2018

R.I.V.F. Bertrams & S.A. Kruisinga, *Overeenkomsten in het internationaal privaatrecht en het Weens Koopverdrag*, Deventer: Wolters Kluwer 2018

Bochove, van & Pannebakker, TvC, 2017

L.M. van Bochove & E.S. Pannebakker, *Procesrecht - HvJ EU 28 juli 2016*, *Tijdschrift voor Consumentenrecht en handelspraktijken*, Deventer: Wolters Kluwer 2017 (BE)

Buijn & Storm 2013

F.K. Buijn en P.M. Storm, *Ondernemingsrecht BV en NV in de praktijk*, Deventer: Kluwer 2013

Evenboer, 2015

F.A.B. Evenboer, *De vaste inrichting in de digitale economie. Een onderzoek naar effectieve belastingheffing van e-commerce*, Bachelor scriptie Erasmus Universiteit Rotterdam, 2015

Fontaine, 2017

M. Fontaine, *Verzekeringsrecht*, Brussel: Groep Larcier 2017 (BE)

Graaf & Rank, 2011

F.G.B. Graaf & W.A.K. Rank, *Financiële sector en internationaal privaatrecht*, Amsterdam: Nibesvv Uitgevers, 2011

¹⁸⁷ Noot GD: Kenmerk toegevoegd dat de literatuur gebaseerd is op Belgisch recht

Haan, de & Schrievers, de, *MBB*, 2007, nr. 10

N. de Haan & P.T.F. Schrievers, 'Vaste vertegenwoordiger in Nederland', *Maandblad Belasting Beschouwingen*, Den Haag: SDU 2007

Herwaarden, van, *O&F*, 2015

A.J. van Herwaarden, 'Recente internationale ontwikkelingen in de aanpak van belastingontwijking door multinationals', *Onderneming & Financiering*, Den Haag: Boom Juridisch 2015

Hijma e.a., 2016

Jac. Hijma, C.C. van Dam, W.A.M. van Schendel & W.L. Valk, *Rechtshandeling en Overeenkomst*, (Studiereeks Burgerlijk Recht, nr. 3) Deventer: Wolters Kluwer 2016

Hoek, van, *AA*, 20140466

A.A.H. van Hoek, 'Beëindigingsvergoedingen voor handelsagenten en algemeen belang', *Ars Aequi*, 20140466

Jethu-Ramsoedh & Hendrickx, 2015

R. Jethu-Ramsoedh & M. Hendrickx, '*Internationaal ondernemen*', Groningen: Noordhoff Uitgevers, 2015

Jeught, van der, *SEW*, 2018-06

S. van der Jeught, 'Is een touw een ketting? De relatieve rechtszekerheid van de eigen taalversie in het EU-recht', *SEW; Tijdschrift voor Europees en economisch recht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2018

Jong, de, *NtHr*, 2017-6

C.J. de Jong, 'De gevolmachtigd agent doorgelicht', *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2017

Jong, de, *NtHr*, 2018-1

C.J. de Jong, 'De gevolmachtigd agent doorgelicht: Impact van de IDD', *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2018

Keirse & Duyster, *Contracteren*, 2018-3

A.L.M. Keirse & J.C. Duyster, 'Het nieuwe Belgisch Burgerlijk Wetboek; een slag bij Waterloo? Over het nieuwe contractenrecht van onze zuiderburen', *Contracteren*, 2018-3, Den Haag: Boom Juridisch 2018 (BE)

Kleinjan, *Contracteren*, 2017-2

H.S. Kleinjan, 'Update jurisprudentie agentuurovereenkomsten 2015-2017', *Contracteren*, 2017-2, Den Haag: Boom Juridisch 2018

Kruisinga, *NtHr*, 2004

S.A. Kruisinga, 'Commerciële koop over de grenzen: over het gebruik van algemene voorwaarden in internationale verhoudingen', *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2004

Lamers, 2012

A.H. Lamers, *Opdracht, lastgeving en bemiddeling*, (NTHR-reeks, Deel 15) Zutphen: Uitgeverij Paris 2012

Oevelen, van, 2017

A. van Oevelen, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, X Overeenkomsten - Deel 2 Bijzondere overeenkomsten, E Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen: Wolters Kluwer 2017 (BE)

Samoy, 2005

I. Samoy, *Middellijke vertegenwoordiging*, Antwerpen – Oxford: Intersentia 2005 (BE)

Schilfgaarde e.a., 2013

P. van Schilfgaarde, J. Winter, J.B. Wezeman, *Van de BV en de NV*, Deventer: Kluwer 2013

Smits & Stijns, 2005

J. Smits & S. Stijns, *'Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht'*, Antwerpen-Groningen: Intersentia Uitgevers, 2005 (BE)

Storme, 2010

M.E. Storme, *'Syllabus ten behoeve van het vak notarieel zaken- en contractenrecht, Vertegenwoordiging, lastgeving, kwaliteitsrekening en aanverwante rechtsfiguren'*, 2010

Strik, 2010

D.A.M.H.W. Strik, *Grondslagen bestuurdersaansprakelijkheid*, Deventer: Kluwer 2010

Terryn, TvC, 2015

E. Terryn, 'Consumentenbescherming in België anno 2015 – Boeken VI en XIV van het Wetboek van economisch recht, *Tijdschrift voor Consumentenrecht en handelspraktijken*, Deventer: Wolters Kluwer 2015 (BE)

Timmerman, WPNR, 2016, 7105

L. Timmerman, 'Beginselen van bestuurdersaansprakelijkheid - Hoedanigheid van bestuurder doet ertoe', *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie*, 2016, 7105

Vágási, NtHr, 2018-1

A. Vágási, 'De richtlijn verzekeringsdistributie vanuit het oogpunt van de interne markt', *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2018

Wynendaele, van,

T. van Wynendaele, *'De vergoedingsregeling van verzekeringstussenpersonen'*, Masterproef Universiteit Gent, 2017 (BE)

www.afm.nl

www.eiopa.eu

www.fsma.be

www.nederlandwereldwijd.nl

www.nvga.org

www.verzekeraars.nl

Internationaal

<i>Verordening (EG) 593/2008</i>	<i>Verordening (EG) 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (Rome I)</i>
<i>Verordening (EU) 1215/2012</i>	<i>Verordening (EU) 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (herschikking)</i>
<i>Gedelegeerde verordening (EU) 2017/2358</i>	<i>Gedelegeerde verordening (EU) 2017/2358 van de commissie van 21 september 2017 tot aanvulling van Richtlijn (EU) 2016/97 van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot vereisten inzake producttoezicht en -governance voor verzekeringsondernemingen en verzekeringsdistributeurs (Voor de EER relevante tekst)</i>
<i>Richtlijn 86/653/EEG</i>	<i>Richtlijn 86/653/EEG van de Raad van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van de Lidstaten inzake zelfstandige handelsagenten</i>
<i>Richtlijn (EG) 2002/92</i>	<i>Richtlijn (EG) 2002/92 van het Europees Parlement en de Raad van 9 december 2002 betreffende verzekeringsbemiddeling</i>
<i>Richtlijn 2006/123/EG</i>	<i>Richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt</i>
<i>Richtlijn 2011/83/EU</i>	<i>Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van Richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van Richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 85/577/EEG en van Richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad (Voor de EER relevante tekst)</i>
<i>Richtlijn (EU) 2016/97</i>	<i>Richtlijn (EU) 2016/97 van het Europees Parlement en de Raad van 20 januari 2016 betreffende verzekeringsdistributie (herschikking)</i>

Nederland

- Kamerstukken II 1983/84 16 530, nr.12* *Kamerstukken II 1983/84 16 530, nr. 12, Nadere wijziging van enige sociale verzekeringswetten, de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds en enige fiscale wetten in verband met het misbruik van rechtspersonen*
- Kamerstukken II 1983/84, 16 631, nr. 6* *Kamerstukken II 1983/84, 16 631, nr. 6, Wijziging van bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet in verband met de bestrijding van misbruik van rechtspersonen*
- Kamerstukken II 2003/04, 29708, nr. 3* *Kamerstukken II 2003/04, 29708, nr. 3, Regels met betrekking tot de financiële markten en het toezicht daarop (Wet op het financieel toezicht)*
- Kamerstukken II 2007/08, 31579, nr. 3* *Kamerstukken II 2007/08, 31579, nr. 3 Implementatie van Europese regelgeving betreffende het verkeer van diensten op de interne markt (Dienstenwet)*
- Kamerstukken II, 2016/17, 34770, 3* *Kamerstukken II, 2016/17, 34770, 3 MvT Wijziging van de Wet op het financieel toezicht, de Wet marktordening gezondheidszorg, de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling ter implementatie van de richtlijn nr. 2016/97/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 januari 2016 betreffende verzekeringsdistributie (herschikking) (PbEU 2016, L 26) (Wet implementatie richtlijn verzekeringsdistributie)*

België

- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, DOC 54 3119/001* *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, DOC 54 3119/001, 4 juni 2018 Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen*
- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers publicatie 2019-04-04, Numac 2019040586* *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, publicatie 2019-04-04, Numac 2019040586, 23 maart 2019 - Wet tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen*
- MvT (België) 04 juli 2017* *MvT (België) 04 juli 2017 Ontwerp van wet tot wijziging, met het oog op de omzetting van de Richtlijn (EU) 2016/97 betreffende verzekeringsdistributie, van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen, van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten*

Europa

HvJ EU 18 mei 2017, ECLI:EU:C:2017:391 (*Lahorgue*)

HvJ EU 14 januari 2016, ECLI:EU:C:2016:5 (*Commissie/Griekenland*)

HvJ EU 17 oktober 2013, ECLI:EU:C:2013:663 (*Unamar/NMB*)

HvJ EU 31 januari 1984, ECLI:EU:C:1984:35 (*Luisi & Carbone*)

Nederland

HR 09 juni 2017, ECLI:NL:PHR:2017:510 (*Carins/Carisbrooke*)

HR 19 mei 2017, ECLI:NL:HR:2017:935

HR 3 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:142

HR 02 december 2016, ECLI:NL:PHR:2016:1232 (*WIC/IBAS*)

HR 2 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9865 (*T-Mobile/Klomp*)

HR 16 september 2011, ECLI:NL:PHR:2011:BQ7051 (*Erasmus c.s./SGS*)

HR 19 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK7671 (*ING/Bera*)

HR 26 september 2008, ECLI:NL:PHR:2008:BD7598 (*Multiclina/HDI*)

Hof Den Haag 04 september 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2153 (*WPIB/Geïntimeerde*)

Hof Den Bosch 20 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:134

Rb. Oost-Brabant 17 december 2014, ECLI:NL:RBOBR:2014:8100

Rb. Rotterdam, 12 december 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:9676

Rb. Rotterdam 14 juli 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BN7874 (*Curator/Anfodie*)

Rb. Alkmaar, 14 oktober 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BK8471 (*Markant/Turien*)

Rb. Utrecht 12 december 2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BB9709 (*Ceteco*)

België

Vred. Landen-Zoutleeuw, 27 januari 2011, nr. 10A69, DAOR, 2011

HvC 12 september 2014, nr. C.11.0430.N (*Unamar/NMB*)

HvC 25 juni 2004, nr. C.02.122.F/1

HvC 20 juni 1988, 1258

Hof van Beroep Brussel 4 juni 2002, R.W. 2003-04, 1027

BIJLAGE I FSMA BEPALINGEN VAN ALGEMEEN BELANG - BEMIDDELAAR

FSMA bepalingen algemeen belang, bemiddelaar via dienstverrichting**28/05/2019***[Noot GD: Onderstaande tekst is gefilterd op mogelijk relevant voor de GA in schadeverzekeringen.]*

Hieronder worden een reeks wettelijke en reglementaire bepalingen van economische en financiële aard opgelijst die bepalingen van algemeen belang vormen in de zin van artikel 271, § 1, tweede lid van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen, en bijgevolg betrekking hebben op de werkzaamheden van:

- in België geregistreerde bijkantoren van verzekeringstussenpersonen, herverzekeringstussenpersonen en nevenverzekeringstussenpersonen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte (EER), alsook
- verzekeringstussenpersonen, herverzekeringstussenpersonen en nevenverzekeringstussenpersonen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte (EER) en in België actief zijn in het kader van het vrij verrichten van diensten.

De FSMA kan niet aansprakelijk worden gesteld voor onjuistheden of onvolledigheden in deze lijst. Enkel de hoven en rechtbanken kunnen immers een betwisting over de toepasselijkheid van de bepalingen die worden vermeld in deze lijst, of van andere bepalingen die hierin niet zouden worden vermeld, definitief beslechten. Aan deze lijst kan geen enkel recht worden ontleend.

I. Bepalingen van algemeen belang die de verzekeringsdistributie activiteit rechtstreeks regelen

Voor verzekeringstussenpersonen en herverzekeringstussenpersonen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de EER en in België actief zijn in het kader van het vrij verrichten van diensten:

- de artikelen 5, 16°/1, 258, § 2, d), 280, 283, § 6 en § 8 tot 11, 284, § 3, 288, § 4, 290, 291, 295, § 3, en 296 van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen;¹⁸⁸

II. Aanwijzing van andere bepalingen die (afhankelijk van de concrete activiteiten die de betrokkene tussenpersonen in België wensen uit te oefenen) mogelijk van toepassing zijn op de activiteiten in België van verzekeringstussenpersonen, herverzekeringstussenpersonen en nevenverzekeringstussenpersonen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de EER

Dit overzicht is niet exhaustief en doet geen afbreuk aan de verplichting om bij het uitoefenen van werkzaamheden in België, ook de bepalingen van Belgisch recht na te leven die hieronder niet worden vermeld (bv. de bepalingen van burgerlijk recht, handelsrecht, strafrecht, fiscaal recht, van

¹⁸⁸ W.Verz. meest recente tekst te benaderen via:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014040423&table_name=wet, geraadpleegd

20 juni 2019

de privacywetgeving of van de wetgeving op het taalgebruik). Deze wetgevingen zijn terug te vinden op <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>.

- Hoofdstuk II van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, en haar uitvoeringsbesluiten;
- de wet van 1 april 2007 betreffende de verzekering tegen schade veroorzaakt door terrorisme;
- de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen;
- de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie;
- de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen en haar uitvoeringsbesluiten, alsook de uitvoeringsbesluiten van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, de uitvoeringsbesluiten van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen en de uitvoeringsbesluiten van de wet van 27 maart 1995 betreffende de verzekerings- en herverzekeringsovereenkomst en de distributie van verzekeringen voor zover die wetten en besluiten niet strijdig zijn met de wet van 4 april 2014, zoals onder meer:
 - het koninklijk besluit van 25 april 2014 betreffende bepaalde informatieverplichtingen bij de commercialisering van financiële producten bij niet-professionele cliënten;
- Boek VI "Marktpraktijken en consumentenbescherming" van het Wetboek van Economisch Recht, de definities eigen aan Boek VI opgenomen in Boek I van het Wetboek van Economisch Recht en de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek VI opgenomen in Boek XV van het Wetboek van Economisch Recht en de uitvoeringsbesluiten van dit boek, alsook de uitvoeringsbesluiten van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument en de wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming ¹;
- Boek X "Handelsagentuurovereenkomsten, commerciële samenwerkingsovereenkomsten en verkoopconcessies" van het Wetboek van Economisch Recht en de definities eigen aan Boek X opgenomen in Boek I van het Wetboek van Economisch Recht, en zijn uitvoeringsbesluiten, alsook de uitvoeringsbesluiten van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst;
- Boek XVI "Buitengerechtelijke regeling van consumentengeschillen" van het Wetboek van Economisch Recht, de definities eigen aan Boek XVI opgenomen in Boek I van het Wetboek van Economisch Recht, en de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XVI opgenomen in Boek XV van het Wetboek van Economisch Recht, en de uitvoeringsbesluiten van dit boek;
- de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsovereenkomsten, en haar uitvoeringsbesluiten;

¹ De beroepsverenigingen van de verzekeringsondernemingen en de verzekeringstussenpersonen hebben gedragsregels opgesteld, in aanvulling op de geldende wettelijke bepalingen. De rechtbanken kunnen de naleving van deze gedragsregels beschouwen als een eerlijk handelsgebruik in commerciële zaken in de zin van de wet. Deze gedragsregels zijn te vinden op de website van de betrokken beroepsverenigingen:

- Assuralia, de beroepsvereniging van verzekeringsondernemingen (www.assuralia.be);
- FVF, de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen (www.fvf.be);
- B.V.V.M, de Beroepsvereniging van Verzekeringmakelaars. (www.bvvm.be);
- Feprabel, de Fédération des Courtiers d'assurances & Intermédiaires financiers de Belgique (www.feprabel.be).

Bepalingen die mogelijkwijs van toepassing zijn op de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen die onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte ressorteren en die in België werkzaamheden verrichten in het kader van het vrij verrichten van diensten

[Noot GD: Onderstaande is gefilterd op mogelijk voor de GA relevante bepalingen die van toepassing op de volmachtgever die de GA vertegenwoordigt met betrekking tot schadeverzekeringen.]

De aandacht wordt gevestigd op de hierna opgenomen wettelijke en reglementaire bepalingen van economische en financiële aard die betrekking zouden kunnen hebben op de werkzaamheden van verzekerings- of herverzekeringsondernemingen die onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte (EER) ressorteren en die in België werkzaamheden verrichten in het kader van het vrij verrichten van diensten omdat ze bepalingen van algemeen belang zouden kunnen vormen in de zin van artikelen 564, § 1 en 576 van de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen. Dit overzicht is niet exhaustief en doet geen afbreuk aan de verplichting om, bij de uitoefening van de werkzaamheden in België, ook de bepalingen van Belgisch recht na te leven die hieronder niet worden vermeld (bijvoorbeeld de bepalingen die onder het burgerlijk recht, het handelsrecht, het strafrecht, het fiscaal recht of de privacywetgeving vallen). De volledige Belgische wetgeving kan worden geconsulteerd op <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>. De NBB en de FSMA kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor onjuistheden in of onvolledigheid van deze lijst of voor het gebruik van deze lijst. Aan deze lijst kunnen geen rechten worden ontleend.

A. Specifieke bepalingen voor de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen die onder het recht van een andere EER-lidstaat ressorteren en die in België werkzaamheden verrichten in het kader van het vrij verrichten van diensten:

- de artikelen 556, § 2, 557 en 563 (verzekeringsonderneming) en 577 (herverzekeringsonderneming) van de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen;
- de artikelen 5, 16°/1, 258, § 2, d), 259, § 2, 261, § 2, 278, § 2, 280, 283, § 6 en §§ 8-11, 284, § 7, tweede lid, 286, § 7, 287, 288, § 4, tweede lid, 290, 291, 292, 296, 322, § 4, van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen.¹⁸⁹

B. Andere bepalingen die betrekking hebben op de werkzaamheden van de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen die onder het recht van een andere EER-lidstaat ressorteren en die in België werkzaamheden verrichten in het kader van het vrij verrichten van diensten:

- Hoofdstuk II van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen en haar uitvoeringsbesluiten;
- de wet van 1 april 2007 betreffende de verzekering tegen schade veroorzaakt door terrorisme, en haar uitvoeringsbesluiten;
- de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen;
- de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie;

¹⁸⁹ W.Verz. meest recente tekst te benaderen via:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014040423&table_name=wet

- Titel II, Hoofdstuk V “De slapende rekeningen, safes en verzekeringsovereenkomsten” van de wet van 24 juli 2008 houdende diverse bepalingen (I);
- de wet van 13 november 2011 betreffende de vergoeding van de lichamelijke en morele schade ingevolge een technologisch ongeval;
- de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen en haar uitvoeringsbesluiten, alsook de uitvoeringsbesluiten van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst en de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen in de mate dat zij niet strijdig zijn met de wet van 4 april 2014, zoals onder meer: – het koninklijk besluit van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven; – het koninklijk besluit van 12 oktober 1990 betreffende de rechtsbijstandsverzekering; – het koninklijk besluit van 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst; – het koninklijk besluit van 24 december 1992 betreffende de verzekering tegen brand en andere gevaren wat de eenvoudige risico’s betreft; – het koninklijk besluit van 1 februari 2010 tot vaststelling van de specifieke indexcijfers bedoeld in artikel 204, § 3 van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen. – het reglement van 24 februari 2017 van de Autoriteit voor financiële diensten en markten over de informatie inzake de kosten en lasten die de dienstverleners moeten verstrekken aan hun cliënten bij het verlenen van verzekeringsbemiddelingsdiensten op het Belgische grondgebied, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 2 mei 2017;
- Boek VI “Marktpraktijken en consumentenbescherming” van het Wetboek van economisch recht, de definities eigen aan Boek VI opgenomen in Boek I van het Wetboek van economisch recht en de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek VI opgenomen in Boek XV van het Wetboek van Economisch recht, en de uitvoeringsbesluiten van dit boek, alsook van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument en de wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming die tot hun opheffing van kracht blijven;
- Boek XVI “Buitengerechtelijke regeling van consumentengeschillen” van het Wetboek van economisch recht, de definities eigen aan Boek XVI opgenomen in Boek I van het Wetboek van economisch recht, en de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XVI opgenomen in Boek XV van het Wetboek van economisch recht, en de uitvoeringsbesluiten van dit boek.

Bovendien volgt uit artikel 25 van de wet van 4 april 2014 dat de overeenkomsten die bestemd zijn om te voldoen aan een door de Belgische wetgeving opgelegde verzekeringplicht, door het Belgische recht worden beheerst. Een lijst met een opsomming van deze overeenkomsten is beschikbaar op de volgende website: <https://www.fsma.be/nl/lijest-van-de-verplichte-verzekeringen>.

BIJLAGE III INTERVIEWVRAGEN GA

Nr.	Vraag Gevolmachtigd Agent
0.1	Wat is de statutaire bedrijfsnaam van het volmachtbedrijf?
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?
0.3	Is het bedrijf van geïnterviewde lid van de NVGA?
0.4	Wat is de functie van de geïnterviewde?
1a	Bent u met uw volmachtbedrijf werkzaam in andere landen van de EU/EER?
1b	Zo ja, op welke wijze?
1c	Zo ja, in welke landen?
1d	Heeft u de notificatieprocedure bij de AFM doorlopen voor uw volmachtbedrijf?
1e	Beschikt u met uw volmachtbedrijf over een Europees Paspoort voor België?
2	Heeft u met het Nederlandse volmachtbedrijf risico's in uw portefeuille verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?
3	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde bemiddelaars?
4	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde GA's?
5	Bent u in de in vraag 1c bedoelde landen als direct writer actief?
6	Bent u ermee bekend dat u contractueel de mogelijkheid heeft om te bepalen dat het recht van een ander land op de overeenkomst van toepassing is?
7	Denkt u dat de keuze voor een ander recht dan het NL recht mogelijk is op de aan u verstrekte volmacht door een verzekeraar?
8	Controleert u doorlopend of uw volmachtgevers beschikken over een vergunning voor de landen waar u namens hen via dienstverrichting activiteiten ontplooit?
9	Is er in overeenkomsten met deze volmachtgevers specifieke aandacht voor de activiteiten in andere landen via dienstverrichting?
10	<p>Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER'. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?</p> <p>-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland</p> <p>-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft</p> <p>-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft</p> <p>-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.</p> <p>Anders, nl.: _____</p>
11	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?
12	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)
13	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)
14	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?
15	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?

BIJLAGE IV INTERVIEWVRAGEN VERZEKERAAR

Nr.	Vraag Verzekeraar/volmachtgever
0.1	Wat is de statutaire bedrijfsnaam van uw organisatie?
0.2	In welk land is uw organisatie statutair gevestigd?
0.3	Wat is de functie van geïnterviewde?
1a	Bent u via dienstverrichting of bijkantoor werkzaam in andere landen van de EU?
1b	Zo ja, op welke wijze?
1c	Zo ja, in welke landen?
2	Heeft u met het eigen Nederlandse verzekeringsbedrijf risico's verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?
3	Werkt u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER samen met daar gevestigde bemiddelaars?
4	Werkt u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER samen met daar gevestigde GA's?
5	Bent u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER als direct writer actief?
6	Heeft u aan GA's volmachten verleend overeenkomstig art. 4:79 lid 1 Wft (Modelvolmacht)?
7	Beoordeelt u periodiek de door GA's namens u opgebouwde verzekeringsportefeuille op buitenlandse klanten en/of risico's?
8	Heeft u, voor de landen waar namens u dienstverrichting plaatsvindt een notificatieprocedure doorlopen bij de DNB?
9	Bent u in principe bereid een ondervolmacht te verlenen aan een GA in het land van beoogde dienstverrichting door de door u aangestelde GA in NL?
10	Zo nee, welke redenen liggen hieraan ten grondslag?
11	<p>Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER' door een GA. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?</p> <ul style="list-style-type: none"> -een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland -een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft -een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft -Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA. <p>Anders, nl.: _____</p>
12	Kent u voorbeelden vanuit uw praktijk waarbij de dienstverrichtingssituatie een rol speelde? (Zowel als verzekeraar met eigen activiteiten als via GA's), Zo ja, welke?
13	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in het buitenland een rol speelde? Zo ja, welk land was hierbij betrokken en wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)
14	Kent u praktijksituaties met betrekking tot een GA die via dienstverrichting actief was vanuit NL in een ander land van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst etc.)
15	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de volmacht activiteiten betreft?
16	Zijn er ook specifieke verschillen ten opzichte van NL te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?

BIJLAGE V AANNEMEN SCHIJNMANDAAT

Aannemen van schijnmandaat		
Vereisten	Nederlands recht	Belgisch Recht
<i>Schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid</i>	Derde mag de opgewekte schijn met alle mogelijke bewijsmiddelen onderbouwen	Idem als in NL
<i>Toerekenbaarheid aan de principaal / lastgever</i>	Toerekenbaarheid is mogelijk ook zonder dat de principaal bijgedragen heeft aan het opwekken van de schijn	Toerekenbaarheid is afhankelijk van actie van de lastgever. Die kan bestaan uit een actieve handeling (onduidelijkheid) of passieve handeling (niet ingrijpen)
<i>Goede trouw bij de derde (of wederpartij)</i>	De derde kent een ruime bescherming door art. 4:79 Wft die nagenoeg geen onderzoeksplicht bij de derde verlangt	Afhankelijk van de omstandigheden wordt bepaalde mate van onderzoeksplicht verlangd door de derde. De GA kan de onderzoeksplicht proactief faciliteren.
<i>Derde te goeder trouw leidt schade als de vertegenwoordigingsbevoegdheid niet toegerekend wordt aan de GA</i>	Schade is geen vereiste voor aannemen van schijnmandaat.	De derde moet door het niet toerekenen van vertegenwoordigingsbevoegdheid direct of indirect schade leiden.
<i>Consequentie schijnmandaat niet aanwezig en ook geen bekrachtiging door de principaal / lastgever</i>	Op grond van art. 3:70 BW moet de GA instaan voor het bestaan en de omvang van de volmacht. Hier kan wel een gebrek aan onderzoek de derde worden tegengeworpen (weten of behoren te weten)	Op grond van art. 1382 BBW moet de GA instaan voor het bestaan en de omvang van de vertegenwoordigingsbevoegdheid. De GA die zijn mandaat proactief communiceert met de derde heeft een goed verweer tegen een aanspraak van de derde

BIJLAGE VI INTERVIEWS PRAKTIJKONDERZOEK

Namen van geïnterviewden en de bedrijfsnamen worden in dit document niet vermeld. In plaats hiervan is een identificatienummer geplaatst.

	Gevolmachtigd agent	Interview	Toelichting	Interview	Toelichting
Nr	Vraag	13-6-2019		14-6-2019	
Cat.	1 (Lid NVGA+Eur.Paspoort GA), 1,1 (Niet lid NVGA, wel Eur.Paspoort GA), 1,2 (Niet lid NVGA, Notificatie GA via DNB, 2 (Lid NVGA, geen Eur.Paspoort GA wel als bemiddelaar)	2		2	
0.0	Identificatienr geïnterviewde	G-1	G-1	G-2	G-2
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?	Nederland		Nederland	
0.3	Is het bedrijf van geïnterviewde lid van de NVGA?	Ja		Ja	
0.4	Wat is de functie van de geïnterviewde?	Adj. Directeur		Directeur	
1a	Bent u met uw volmachtbedrijf werkzaam in andere landen van de EU/EER?	Nee		Nee	Bemiddelingsbedrijf wel. Voor specifieke branches zoals scheepvaart. Dit zijn geen volmachtbranches
1b	Zo ja, op welke wijze?	nvt		nvt	
1c	Zo ja, in welke landen?	nvt		nvt	
1d	Heeft u de notificatieprocedure bij de AFM doorlopen voor uw volmachtbedrijf?	Nee		Nee	
1e	Beschikt u met uw volmachtbedrijf over een Europees Paspoort voor België?	Nee		Nee	
2	Heeft u met het Nederlandse volmachtbedrijf risico's in uw portefeuille verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?	Nee		Ja	Alleen i.g.v. risico in NL maar domicilie verzekeringnemer buitenland
3	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde bemiddelaars?	Nee		Nee	
4	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde GA's?	Nee		Nee	

5	Bent u in de in vraag 1c bedoelde landen als direct writer actief?	Nee		Nee	
6	Bent u er mee bekend dat u contractueel de mogelijkheid heeft om te bepalen dat het recht van een ander land op de overeenkomst van toepassing is?	Ja		Ja	
7	Denkt u dat de keuze voor een ander recht dan het NL recht mogelijk is op de aan u verstrekte volmacht door een verzekeraar?	Nee		Nee	
8	Controleert u doorlopend of uw volmachtgevers beschikken over een vergunning voor de landen waar u namens hen via dienstverrichting activiteiten ontplooit?	Nee		Nee	Wel bij aanvang volmacht met buitenlandse verzekeraar
9	Is er in overeenkomsten met deze volmachtgevers specifieke aandacht voor de activiteiten in andere landen via dienstverrichting? (zo ja, graag een exemplaar)	Nee		Nee	
10	Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER'. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?				
	-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland	Ja		Ja	Nu we er over hebben gesproken, dus geholpen, tot dit antwoord gekomen. GA doet dit overigens niet
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft	Nee		Ja	Nu we er over hebben gesproken, dus geholpen, tot dit antwoord gekomen. Deze situatie doet zich ook in de portefeuille van GA ook voor
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft	Nee		Ja	Nu we er over hebben gesproken, dus geholpen, tot dit antwoord gekomen. Deze situatie doet zich ook in de portefeuille van GA ook voor

	-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.	Ja		Ja	Ga doet dit overigens niet.
	Anders, nl.:	Ja	zelf een nevenvestiging starten in het buitenland	Ja	hulpverlening aan verzekerden met een reisverzekering of klanten die wonen/werken in grensgebied
11	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?	Nee		Nee	Wel bij Lloyd's London i.v.m. afdracht geldstromen rekening courant. Dit was meer praktisch dan juridisch een aandachtspunt.
12	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)	Nee		Nee	GA werkt niet met bemiddelaars in andere landen dan Nederland
13	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)	Nee		Ja	Kennisgebrek van het land, tevens andere producten voeren dan in NL. Vergt afstemming met volmachtgevers. Aandacht voor de BAV polis. Bijv. i.v.m. Engels recht van toepassing op Lloyd's overeenkomst, terwijl BAV NL recht voorshrijft. Ook kan werkgeversaansprakelijkheid per land afwijken.
14	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?	Geen ervaring		Nee	
15	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?	Geen ervaring		Geen ervaring	

	Gevolmachtigd agent	Interview	Toelichting	Interview	Toelichting
Nr	Vraag	20-6-2019		20-6-2019	
Cat.	1 (Lid NVGA+Eur.Paspoort GA), 1,1 (Niet lid NVGA, wel Eur.Paspoort GA), 1,2 (Niet lid NVGA, Notificatie GA via DNB, 2 (Lid NVGA, geen Eur.Paspoort GA wel als bemiddelaar)	2		1,2	
0.0	Identificatienr geïnterviewde	G-3	G-3	G-4	G-4
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?	Nederland		Nederland	
0.3	Is het bedrijf van geïnterviewde lid van de NVGA?	Ja		Nee	
0.4	Wat is de functie van de geïnterviewde?	Manager Volmacht		Compliance Officer	
1a	Bent u met uw volmachtbedrijf werkzaam in andere landen van de EU/EER?	Nee		Ja	
1b	Zo ja, op welke wijze?	nvt		Bijkantoor en dienstverrichting	
1c	Zo ja, in welke landen?	nvt		België, Frankrijk en UK	
1d	Heeft u de notificatieprocedure bij de AFM doorlopen voor uw volmachtbedrijf?	Nee		Ja	Zij het via DNB, aparte procedure vanwege verzekeraarseigendom van deze GA
1e	Beschikt u met uw volmachtbedrijf over een Europees Paspoort voor België?	Nee		Ja	
2	Heeft u met het Nederlandse volmachtbedrijf risico's in uw portefeuille verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?	Ja	Niet NL klanten met NL risico's. NL klant met opslagrisico in buitenland	Ja	

			branche brand of transport		
3	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde bemiddelaars?	Nee	Bemiddelaar waarmee GA verbonden is wel, die als placing broker fungeert voor risico's in NL. Hier komen niet NL klanten uit voort met NL risico's	Ja	
4	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde GA's?	Nee		Ja	
5	Bent u in de in vraag 1c bedoelde landen als direct writer actief?	Nee		Nee	
6	Bent u ermee bekend dat u contractueel de mogelijkheid heeft om te bepalen dat het recht van een ander land op de overeenkomst van toepassing is?	Ja		Ja	
7	Denkt u dat de keuze voor een ander recht dan het NL recht mogelijk is op de aan u verstrekte volmacht door een verzekeraar?	Nee		Nee	
8	Controleert u doorlopend of uw volmachtgevers beschikken over een vergunning voor de landen waar u namens hen via dienstverrichting activiteiten ontplooit?	Nee		Nee	nvt. Alleen eigen verzekeraar

9	Is er in overeenkomsten met deze volmachtgevers specifieke aandacht voor de activiteiten in andere landen via dienstverrichting? (zo ja, graag een exemplaar)	Nee		Nee	
10	Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER'. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?				
	-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland	Ja	Antwoord geholpen na voorgaande vragen. Gebeurt ook in organisatie	Ja	
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft	Ja	Antwoord geholpen na voorgaande vragen. Gebeurt ook in organisatie	Nee	
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft	Ja	Antwoord geholpen na voorgaande vragen. Gebeurt ook in organisatie	Ja	
	-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.	Nee		Ja	
	Anders, nl.:	Nee		Nee	
11	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?	Nee		Nee	

12	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)	Nee		Nee	
13	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)	Nee		Nee	
14	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?	Nee		Nee	
15	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?	Nee		Ja	Sinds kort gewijzigde wetgeving W.Verz. De GA is nu ook opgenomen. Wetgeving vergelijkbaar met die van NL.

	Gevolmachtigd agent	Interview	Toelichting	Interview	Toelichting
Nr	Vraag	26-6-2019		26-6-2019	
Cat.	1 (Lid NVGA+Eur.Paspoort GA), 1,1 (Niet lid NVGA, wel Eur.Paspoort GA), 1,2 (Niet lid NVGA, Notificatie GA via DNB, 2 (Lid NVGA, geen Eur.Paspoort GA wel als bemiddelaar)	1		1,1	
0.0	Identificatienr geïnterviewde	G-5	G-5	G-6	G-6
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?	Nederland		Nederland	
0.3	Is het bedrijf van geïnterviewde lid van de NVGA?	Ja		Nee	
0.4	Wat is de functie van de geïnterviewde?	Director Jur.Zaken		Manager Volmacht	
1a	Bent u met uw volmachtbedrijf werkzaam in andere landen van de EU/EER?	Ja		Ja	
1b	Zo ja, op welke wijze?	Dienstverrichting		Dienstverrichting	
1c	Zo ja, in welke landen?	Alle landen EU/EER	In principe mogelijk	België en Duitsland	Pro actief. Met eigen website met ' .be' en '.eu' extensie
1d	Heeft u de notificatieprocedure bij de AFM doorlopen voor uw volmachtbedrijf?	Ja	Voor alle landen voor de zekerheid aangevraagd.	Ja	
1e	Beschikt u met uw volmachtbedrijf over een Europees Paspoort voor België?	Ja		Ja	
2	Heeft u met het Nederlandse volmachtbedrijf risico's in uw portefeuille verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?	Ja	Zowel niet NL klanten als risico's buiten NL	Ja	

3	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde bemiddelaars?	Ja	Niet direct. Wel indirect via de bemiddelaar die onderdeel is van zelfde concern waarvoor risico's ook in volmacht geplaatst worden	Ja	Meest kleine bemiddelaars in aanvulling op ander niet financieel product. Daarnaast enkele makelaars
4	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde GA's?	Nee		Nee	
5	Bent u in de in vraag 1c bedoelde landen als direct writer actief?	Nee		Ja	Online in België
6	Bent u ermee bekend dat u contractueel de mogelijkheid heeft om te bepalen dat het recht van een ander land op de overeenkomst van toepassing is?	Ja		Ja	
7	Denkt u dat de keuze voor een ander recht dan het NL recht mogelijk is op de aan u verstrekte volmacht door een verzekeraar?	Nee		Nee	
8	Controleert u doorlopend of uw volmachtgevers beschikken over een vergunning voor de landen waar u namens hen via dienstverrichting activiteiten ontplooit?	Nee		Nee	Niet nodig. Slechts 1 volmachtgever, die ook eigenaar is van GA. Moet wel, omdat dit anders ook de GA kan worden aangerekend
9	Is er in overeenkomsten met deze volmachtgevers specifieke aandacht voor de activiteiten in andere landen via dienstverrichting? (zo ja, graag een exemplaar)	Nee		Nee	
10	Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER'. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?				

	-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland	Ja		Ja	Daarom is ook Europees Paspoort aangevraagd
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft	Nee	Geïnterviewde meent zich te baseren op een instructie daartoe.	Ja	
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft	Nee	Geïnterviewde meent zich te baseren op een instructie daartoe.	Ja	
	-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.	Ja		Ja	Daarom is ook Europees Paspoort aangevraagd
	Anders, nl.:	Nee		Nee	
11	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?	Nee		Ja	Taal kan wel struikelblok zijn in communicatie met klanten. Zal sneller opteren voor bijkantoor met lokale werknemers. Bij Belgische klanten te maken met Ombudsman voor de verzekeringen. Geen inschrijving nodig wel plicht verwijzen
12	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)	Nee		Nee	Wel is aan te bevelen om lokaal, in het beoogde land van dienstverrichting, advies in te winnen

13	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)	Nee		Ja	FSMA, toezichthouder België, monitoort sterk op informatieplichten vanuit W.Verz. Postbus adres, bankrek.nr en telefoonnr in ieder land van dienstverrichting wekt vertrouwen en bespaart kosten voor klant
14	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?	Wetgeving in België loopt soms voorop en in andere gevallen weer niet. Bij recent ingevoerde wijziging W.Verz valt op dat GA niet onafhankelijk hoeft te zijn		Nee, niet specifiek. Wel daar waar het gaat om de verzekerings-producten	Zo wordt bijv. geen WAM risico verzekerd vanwege extra zaken die geregeld moeten worden. Verder zijn er specifieke producteisen per land. Dit vraagt productontwikkelcapaciteit en kennis van lokale markt en afwijkingen in producten tov Nederland
15	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?	Nee	Niet bekend	Ja	Handelsagentuur richtlijn. Win lokaal juridisch advies in. Vergunningvrije bemiddelaars vallen overigens ook buiten handelsagentuur richtlijn

	Gevolmachtigd agent	Interview	Toelichting
Nr	Vraag	4-7-2019	
Cat.	<i>1 (Lid NVGA+Eur.Paspoort GA), 1,1 (Niet lid NVGA, wel Eur.Paspoort GA), 1,2 (Niet lid NVGA, Notificatie GA via DNB, 2 (Lid NVGA, geen Eur.Paspoort GA wel als bemiddelaar)</i>	1,1	
0.0	Identificatienr geïnterviewde	G-7	G-7
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?	Nederland	
0.3	Is het bedrijf van geïnterviewde lid van de NVGA?	Nee	
0.4	Wat is de functie van de geïnterviewde?	Director Marine	
1a	Bent u met uw volmachtbedrijf werkzaam in andere landen van de EU/EER?	Ja	
1b	Zo ja, op welke wijze?	Dienstverrichting	Over het algemeen grotere makelaars of bemiddelaars
1c	Zo ja, in welke landen?	België, Frankrijk en Noorwegen	
1d	Heeft u de notificatieprocedure bij de AFM doorlopen voor uw volmachtbedrijf?	Ja	
1e	Beschikt u met uw volmachtbedrijf over een Europees Paspoort voor België?	Ja	
2	Heeft u met het Nederlandse volmachtbedrijf risico's in uw portefeuille verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?	Ja	
3	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde bemiddelaars?	Ja	

4	Werkt u in de in vraag 1c bedoelde landen samen met daar gevestigde GA's?	Nee	
5	Bent u in de in vraag 1c bedoelde landen als direct writer actief?	Nee	
6	Bent u ermee bekend dat u contractueel de mogelijkheid heeft om te bepalen dat het recht van een ander land op de overeenkomst van toepassing is?	Ja	
7	Denkt u dat de keuze voor een ander recht dan het NL recht mogelijk is op de aan u verstrekte volmacht door een verzekeraar?	Ja	Als het een buitenlandse verzekeraar betreft. In contract is dan bijv. Engels recht van toepassing verklaard
8	Controleert u doorlopend of uw volmachtgevers beschikken over een vergunning voor de landen waar u namens hen via dienstverrichting activiteiten ontplooit?	Ja	Bij aanvang. Niet doorlopend
9	Is er in overeenkomsten met deze volmachtgevers specifieke aandacht voor de activiteiten in andere landen via dienstverrichting? (zo ja, graag een exemplaar)	Nee	
10	Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER'. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?		
	-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland	Ja	
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft	Ja	
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft	Ja	

	-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.	Ja	Als de bemiddelaar in NL gevestigd is, dan niet.
	Anders, nl.:	Nee	
11	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?	Nee	Deze zijn m.n. gerelateerd aan productvereisten of het vereiste van de afgifte van lokale polissen door een vestiging in het land waar het risico gelegen is (al zal dat buiten EU/EER zijn)
12	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)	Nee	Zie verder bij 15
13	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)	Nee	Verzekeraar met niet afdoende licentie voor een land. Moest nog geregeld worden. Lloyds heeft voor Marine risico's (vaartuigen, transport, vervoerdersaanspr.) gedefinieerd dat niet waar risico gelegen is maatgevend is, maar het domicilie van de zakelijke klant. Niet bevestigd door een toezichthouder.
14	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?	Nee	

15	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?	Nee	Geen bijzonderheden te melden m.b.t. handelsagentuurwet. Wellicht, zo wordt verklaard, omdat met grotere agenten wordt samengewerkt.
----	--	-----	--

	Verzekeraar	Interview	Toelichting	Interview	Toelichting
Nr	Vraag	20-6-2019		10-7-2019	
0.0	Identificatienr geïnterviewde	G-8	G-8	G-9	G-9
0.2	In welk land bent u statutair gevestigd?	België	Per 1-1-2019	Frankrijk	
0.3	Wat is de functie van de geïnterviewde?	Compliance Officer		Legal & Compliance manager Benelux	
1a	Bent u via dienstverrichting of bijkantoor werkzaam in andere landen van de EU?	Ja	Ovk met GA is over algemeen beperkt tot ingezetenen van land waar GA werkt. Bij Marinezaken ligt dit anders	Ja	
1b	Zo ja, op welke wijze?	Bijkantoor		zowel via bijkantoor als via dienstverrichting	
1c	Zo ja, in welke landen?	Nederland, Duitsland en Frankrijk		Nederland, België, Luxemburg en andere landen van de EU.	Luxemburg dienstverrichting vanuit België
2	Heeft u met het eigen Nederlandse verzekeringsbedrijf risico's verzekerd voor niet Nederlandse klanten en/of niet in Nederland gelegen risico's?	Ja	Met name in de transport/marine sector	Ja	Via afgifte van Freedom of Services polissen, of bij AVB polissen meeverzekeren gevestigd in buitenland van een holding die verz.nemer is

3	Werkt u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER samen met daar gevestigde bemiddelaars?	Ja		Ja	In Luxemburg. Overig via bijkantoren
4	Werkt u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER samen met daar gevestigde GA's?	Ja		Nee	Alleen in Nederland
5	Bent u via dienstverrichting in de landen van de EU/EER als direct writer actief?	Nee		Nee	In verleden wel naar België. Opvallend was het vele klagen van tussenpersonen bij de FSMA (ingegeven door protectionisme)
6	Heeft u aan GA's volmachten verleend overeenkomstig art. 4:79 lid 1 Wft (Modelvolmacht)?	Ja		Ja	
7	Beoordeelt u periodiek de door GA's namens u opgebouwde verzekeringsportefeuille op buitenlandse klanten en/of risico's?	Ja		Ja	Via audits. In contracten overeengekomen zaken altijd voor te leggen
8	Heeft u, voor de landen waar namens u dienstverrichting plaatsvindt een notificatieprocedure doorlopen bij de DNB?	Nee	maar wel vanuit Belgische toezichthouder	Nee	maar wel vanuit toezichthouder Frankrijk
9	Bent u in principe bereid een ondervolmacht te verlenen aan een GA in het land van beoogde dienstverrichting door de door u aangestelde GA in NL?	Ja	Beperkt. Wel voorkeur om keten beperkt te houden tot de 1e GA. Besluit is nu genomen t.a.v. het eigen volmachtbedrijf dat naast het verzekeringsbedrijf wordt gevoerd en waar verzekeraar ook volmachtgever is	Nee	

10	Zo nee, welke redenen liggen hieraan ten grondslag?	de controle houden op de langere keten is moeilijker		Minder controle door tussenschakel in de keten	
11	Dit onderzoek gaat over de Wft activiteit 'dienstverrichting binnen de EU/EER' door een GA. Wat wordt er naar uw mening onder de definitie 'dienstverrichting' verstaan?				
	-een risico accepteren dat gelegen is buiten Nederland	Ja	Tenzij het een in België gelegen risico is, omdat verzekeraar statutair in België gevestigd is	Nee	Uit art. 2:93a Wft en de IMD richtlijn kan worden afgeleid dat de GA een tussenpersoon is. Dan is niet waar risico gelegen is van belang (dat is voor verzekeraars het criterium)
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn gewoonlijke verblijfplaats buiten Nederland heeft	Nee	tenzij de verzekeringnemer het risico is zoals bij aansprakelijkheid	Nee	Domicilie is van belang.
	-een risico accepteren dat in Nederland gelegen is en waarbij een verzekeringnemer die zijn domicilie buiten Nederland heeft	Ja		Ja	Voor de GA is van belang waar klant gevestigd is. GA is tussenpersoon.
	-Samenwerken met een buiten Nederland gevestigde bemiddelaar of GA.	Ja		Nee	
	Anders, nl.:	Nee		Nee	
12	Kent u opvallende situaties vanuit uw praktijk waarbij de hier bedoelde dienstverrichtingssituatie een rol speelde? Zo ja, welke?	Ja	m.b.t. het verlenen van volmacht aan het eigen volmachtbedrijf	Ja	Werken zonder vergunning leidt tot handhaving (art. 2:80 Wft) AFM (zie ook boetebesluit). Voorbeeld ProAssist werkte zonder vergunning als GA in NL.

					Bepalingen van algemeen belang zijn onduidelijk. Ondersteuning van een advocaat lijkt essentieel.
13	Kent u praktijksituaties waarbij ontbinding van een samenwerkingsovereenkomst met een bemiddelaar in een ander land een rol speelde? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (geschil, afkoopsom etc.)	Nee		Nee	In België zou bij ontbinding de bestaande portefeuille 'eigendom' blijven van de tussenpersoon. Uitwinning zou daarom niet spelen.
14	Kent u opvallende situaties uit uw praktijk met betrekking tot de dienstverrichting naar andere landen van de EU? Zo ja, wat waren hier de opvallende zaken? (Europees Paspoort, boete, geschil, rechtskeuze, ontbinding overeenkomst, licentie volmachtgever etc.)	Nee		Ja	De bepalingen van algemeen belang per land, welke onduidelijk gecommuniceerd worden. Premie incasso in NL vrijgesteld Wft, maar in andere landen mogelijk niet, waardoor o.g.v. art. 29 lid 3 IDD tussenpersoon of verzekeraar gehouden is aan strengere richtlijn.
15	Indien u bekend bent met de markt en wetgeving in België, welke specifieke verschillen onderkent u met betrekking tot de wetgeving in België ten opzichte van NL daar waar het de uitvoering van volmacht activiteiten betreft?	Ja	Figuur van de GA nu ook in Belgische wetgeving. Lijkt sterk op NL situatie	Nee	Niet van toepassing
16	Zijn er ook specifieke verschillen met Nederland te onderkennen ten aanzien van het werken met bemiddelaars in België?	Ja	zij hebben minder actieve rol in productontwikkeling, polisopmaak, schadebehandeling. Meer pure rol van bemiddelaar	Ja	Beloningsregels per land kunnen verschillen. Bijv. onderscheid doorlopende en afsluitprovisie, vergoeding noodzakelijke kosten. In NL vrij streng, in België wat soepeler.